

356  
pajo 6  
Ha H

10315

PIN Y SOLER

SOGRA Y NORA

COMEDIA

EN TRES ACTES, EN PROSA

*Estrenada en lo teatro de NOVEDADES de Barcelona,  
lo 14 d' octubre de 1890.*

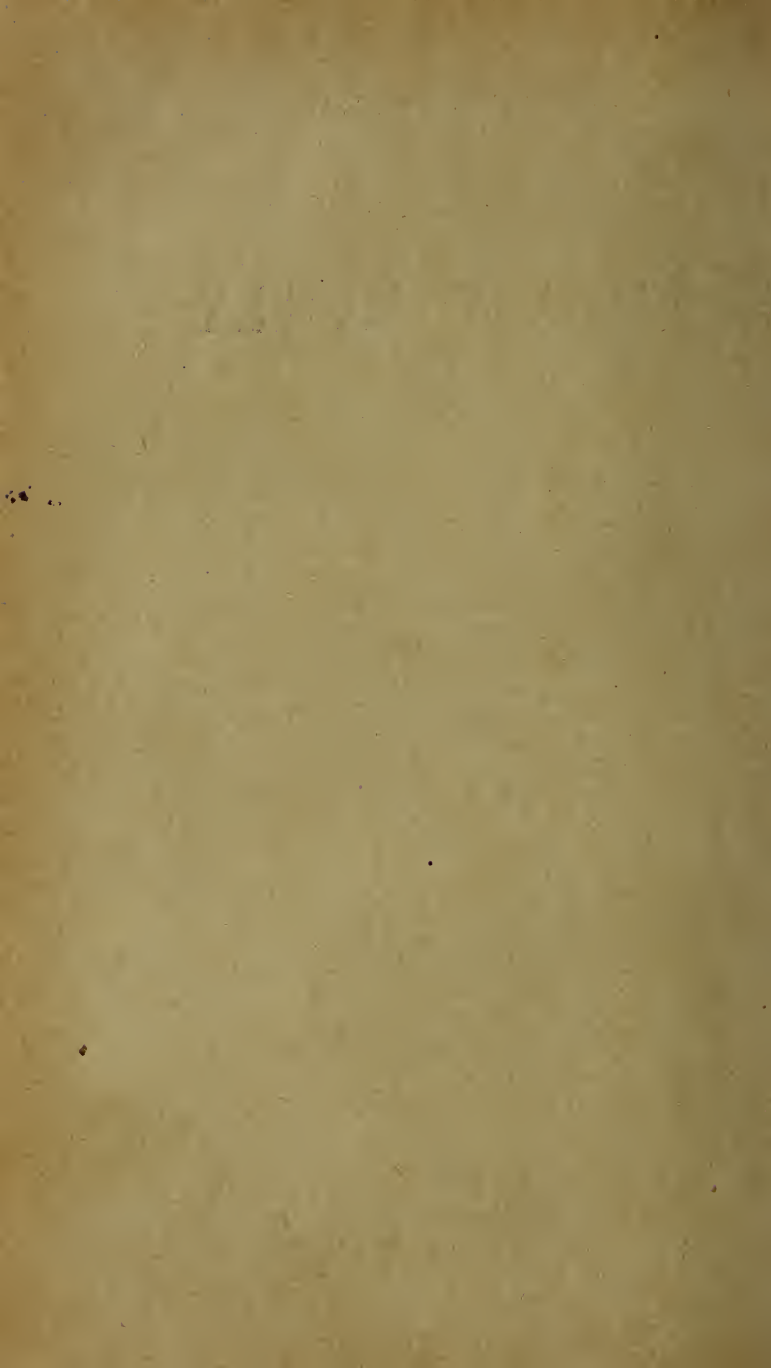


BARCELONA

DE VENTA EN LA LLIBRERÍA DE I. LOPEZ  
RAMBLA DEL MITJ, NÚM. 20

1890

8



J. PIN Y SOLER

---

# SOGRA Y NORA

COMEDIA

EN TRES ACTES, EN PROSA

---

*Estrenada en lo teatre de NOVEDADES de Barcelona,  
lo 14 d' octubre de 1890.*

---

BARCELONA

TIPO-LITOGRAFÍA DE LLUIS TASSO

ARCH DEL TEATRO, 21 Y 23

1890

## REPARTIMENT.

---

### PERSONATGES.

### ACTORS.

ENRIQUETA (la Nora) . . .	D. <sup>a</sup> Carlota de Mena.
D. <sup>a</sup> ROSA (la Sogra).. . .	» Concepció Palá.
MISTRESS PRICE (Helena)..	» Carme Parreño.
MARINETA (Cambreira).. .	» Catarina Fontova.
TUYAS (Masovera). . . .	» Elvira Morera.
CÀMBRERA. . . . .	» Rosa Castillo.
DIDA. . . . .	» Elvira Morera.
LA NENA ELISA. . . . .	» Carlota Freixa.
DOCTOR GRÁU.. . . .	D. Teodoro Bonaplata.
PAU. . . . .	» Hermenegildo Goula.
QUIMET. . . . .	» Ramón Soler Maymó.
BARTOMEU.. . . .	» Lleó Fontova.
MIQUEL. . . . .	» Lluís Muns.

*Nens y nenas, criats, cambreras, didas, etc.*

---

Direcció artística: D. Antoni Tutau.

# SOGRA Y NORA.

---

## PERSONATGES.

*Doctor Grau*, ex-metge de regiment, 50 anys passats, distingit, senzill.

Vestit sobriament, cap objecte nou, botinas blanques usades, ab esperons; durant lo primer y segon acte. Calsat negre, que no siga enllustrat, net de roba blanca, mudat: pero molt senzill, al tercer. Catxutxa ab visera, rellotje de nikel (de 30 pesetas), fuhet, etc.

*Pau*, 30 anys. Rich desenfeynat... ha estudiat ciencias, pero no té cap títol científich... Afectuós, poch aficionat á enamoraments formals.

Primer acte: un para-pols clar ó paltó lleuger al bras, guants no posats, camisa blanca; al segón: traje de vellut de cotó color de tórtora, usat, rellotje sense cadena: un cordó negre, barret de feltre, botas de cassador. La pipa que fumarà, sense estotx, se la treurà de la butxaca de l' americana, un ganivetet comú, que treurà pera netejar la pipa, camisa de color.

*Quim*, 30 anys. Bon ingenier, bon marit, bon fill, bon pare; una mica fill de botiguers qu' han fet fortuna.

Surt ab un traje de viatge que modificarà un poch pera sentarse á taula. Segón y ters acte s' haurá mudat, no obstant, sense estrenar rés.

*Bartomeu*, 60 anys. Masover d' edat que la sap més llarga de lo que sembla.

Vestit de pagés vell del camp de Tarragona.

*Miquel*, criat mitj pagés, mitj vilatá.

Vestit de roba de son amo. Per servir á taula, jaqueta negra d' orleans. Ho pendrà tot ab tovalló; 's posará ans de servir, guants de fil blanch.

*Doña Rosita*, la Sogra, 48 anys. Senyora rica, viuda de un propietari de fábriques, depósits de robas, etc., que li ha deixat fer la séua santa voluntat. Mare afectuosa y autoritaria; molt carinyosa ab tothom menos ab sa Nora.

Primer acte: vestit de seda; segon: vestit de camp molt senzill, mitenas, sombrilla, etc.; ters: *més vestida* qu' al primer acte.

*Enriqueta*, la Nora, 26 anys. Senzilla, juganera; d' educació superior á la Sogra. Filla de gent qu' han viscut sempre de renda. Rendas curtas.

Vestits de camp elegants y frescos.

Última escena vestit de cambra obert per davant, enagua blanca rica, babutxas...

*Mistress Price*, 28 anys. Una mica excéntrica en lo vestir. No es necessari que mudí de trajo; afegirá solament al segon acte algú detall pretenció.

*Tuyas*, masovera. Muller de Bartoméu, pagesa del camp de Tarragona.

*Marineta*, cambra, 20 anys. Cambra barcelonina de casa de burgesos richs... certa llibertat de maneres impropia de las domésticas de casas rigorosament muntadas.

Davantall blanch, vestit de merino negre, pentinat senzill.

Una dida, criadetas pe 'ls nens.

*Nens y nenas*. Un de dos anys, en brassos de la dida; un de 3 ab la noyera; un de 4 y una nena de 5 anys. Lo nen de 4 y la nena de 5 anys, vestits més que senzills. Davantalets de tela crúa, mitjons de color, pantorrillas nús, brassos idem, cabells llarchs, sabatetas de camp que no sigan novas.

---

Al comensar la comedia, Miquel y Marineta 's posan á parar taula. Lò servey será: estovallas de tela crúa grís ab franjas vermellas, tovallóns idem. Plats y plátaras de porcelana fina, cristalls bacarat, cuberts de plata. Totas las superfluitats de taulas ben servidas. De cap manera l' horrible y fastigós escuradents, lo *palillero* de la gent mal criada, ni l' *enjuage* final.

### Epoca 1890, l' istiu.

Siti: la *Villa Fontfreda*, que 's suposa ser un mas antich, arreglat á la moderna, entre la provincia de Lleyda y la de Tarragona. Lo menjador, ab part del vestibul al fondo per hont s' ha de véure 'l jardí.

---

# ACTE PRIMER

---

Menjador de la villa Fontfreda, tant rich com se puga, ab lo ben entés que las pinturas de la decoració no han de ser ni góticas, ni renaixament, ni estrambóticas; val més blancas.

## ESCENA PRIMERA.

MIQUEL, MARINETA.

MIQUEL.

¿Y bé? ¿cóm va la sèua mestressa? (*Parant taula.*)

MARINETA.

Ja podria dir la nostra... Sembla la pobre senyora que no siga de la casa.

MIQUEL.

Ella bé diu la méua cambrera, parlant de vosté.

MARINETA.

Perque 'm feu venir expressament pe 'l seu cuydado. Tots vosaltres la serviau de mala gana, embabiecats ab la senyoreta...

MIQUEL.

¡La nostra jove! ¡la nora! (*irónich y rihent*) com diu la senyora... sembla quand anomena á la senyoreta que s'empassi un paper d' agullas... Bé, ¿nosta ó de vosté, cóm se trova?

MARINETA.

¡Malament! Si li repeteix l' atach no se 'n aixeca.

MIQUEL.

¡Ha degut morir tantas vegadas!

MARINETA.

¡Ara va de bó! no més fa que jemegar.

MIQUEL.

¡Densá qu' ahir vespre se las tingué tant tiesas ab la senyoreta!... jo era per allí fora aconduhint las regadoras dintre la caseta de las cynas... habia regat las hortensias, la senyora americana habia exit á

contemplar la lluna... tot ho vaig sentir... «¡que quand  
vinga 'l noy li diré lo qu' aquí passa, lo poch res-  
pecte que se 'm té, la mala criansa que donas als  
nens, lo suvint que 'ls deixas pera anar á no sé  
hont... ab ton cusi!»

MARINETA.

¡Aixó li digué! ¡tant la renyá!

MIQUEL.

Tant y tant que la feu enfadar com may l' havia  
vista. Jo me las miraba d' allí (*'l jardí*) los ulls li  
eixian del cap, los llavis li tremolaban... semblaba  
que li digués cosas de part de dintre... Sols li res-  
pengué ab molta rabia: «¡mal cor!» «vosté es un mal  
cor», deixantla ab la paraula á la boca. Llavors la  
*vieca* s' enfurismá més que més... La cridá á vosté,  
cridá á la séua inseparable Helena, me cridá á mi...  
(*rihent*) ab una mica més crida al sereno.

MARINETA.

Jo la vaig ajudar á despullarse, 's ficá al llit par-  
lantse sola, sospirant.

MIQUEL.

¿Y quand per lla á las deu, ans de retirarse, la se-  
nyoreta li portá una tassa... de no sé qué?...

MARINETA.

Ni sisquera 's va girar. La senyoreta 'm va deixar  
la tassa recomanantme que li fes pendre... Quand va  
se fora la vaig llessar.

MIQUEL.

¿Per qué?

MARINETA.

La senyora m' ho va manar. «Marineta, vuydala  
bé, réntala bé de dins y fora. No vull pendre res  
de mans séuas», me digué ab rabia.

MIQUEL.

¿Qué té por que l' enmatzinin? ¿que la séua nora l'  
enmatzini? (*rihent*) ¡quin geniot!... De vosté bé va  
pendre aquella tassa de sopa ab rovells d' ou, y  
avuy, si no m' erro, ha prés... (*Mostrant la tassa y  
cubert que hi haurá damunt del trinxant.*)

MARINETA.

Lo cert es qu' ha passat molt mala nit... ha tingut  
basca, vómit...

MIQUEL.

¡Millor! Aixó li haurá vuydat lo reconot de rabias  
que té dintre 'l cos... ¡Seriament!... ¿vosté creu qu'  
está malalta? ¡Com jo! Si fa llit es pera atendre á  
son fill quand avuy arriví, pera donarli á entendre  
lo molt que sa nora la fa sufrir, los martiris que  
passa... Tot es comedia... Cada vegada que 'l senyo-  
ret se 'n va pe 'ls seus negocis, al tornar, trova ma-  
las caras... ¡Jo d' ell! rich com es, ja hi posaria bon  
ordre... ¡casat! casa vol.



## ESCENA II.

Anteriors, DOCTOR GRÁU.

MARINETA.

¡Ay, senyor Doctor! quand la senyora 'l vegi. Ja 's pot amanir... ¡Deu lo guard! ¡Deu lo guard!

DOCTOR.

(*Espolsantse ab lo fuhet, aixugantse 'l front.*) ¿Y aixó? ¿qué s' ha posat més mala? (*Saluda ab lo cap.*)

MIQUEL.

(*Rápit.*) Acava de pendre una sopeta, mitja perdiu, compota de préssechs...

MARINETA.

Lo vam enviar á cercar ahir vespre á las onze... y arriva ara...

DOCTOR.

No era á casa... avuy de matinada he tingut d' anar molt lluny... á veure un malalt de bó-de-bó... ¡Aneu! ¡diheuli que soch aquí! (*Surt Marineta.*)

## ESCENA III.

DOCTOR, MIQUEL, entra PAU.

DOCTOR.

¡Ola, eixerit! ¿quin vent te porta?

(*Miquel pren lo barret de Pau, algún paquet que 'l Doctor duya á la mà. Surt.*)

PAU.

¡Deu lo guard, Doctor! Arrivo esbufegat. La cu-sina m' ha enviat un recado dihentme que la tía es-taba indisposada, per altre part lo Quimet será din-tre poch mins á l' estació (*mira 'l seu rellotje con-sultantlo ab lo de damunt de la ximenea*) y voldria anar á rébrel... per las feynas que tenim, fins es des-atenció no acompanyar á qui va y bé de las nostras masias, á la estació, á la vila... ¿que ja l' ha vista? (*A sa tía.*)

DOCTOR.

No... Per certs detalls... (*lo plat y cubert de da-munt lo trinçant*) per l' experiència que tinch de la méua amiga y clienta, suposo que no será gran co-sa... ¡la malaltia de sempre! la de quand arriva son fill, ton estimat cusí.

PAU.

¡Senyor Gráu! (*Reptántlo.*)

DOCTOR.

¿Sembla que dubtis del meu diagnóstich?

## ESCENA IV.

Anteriors y MARINETA.

MARINETA.

La senyora 'm fa dir que tingui la bondad d' esperar-se. S' està vestint.

DOCTOR.

(*A la cambrera que 's retira.*) L' esperaré. (*A Pau.*) Lo que té la nostra malalta son malalties imaginàries, de las que no fan morir. En primer lloch, té la malaltia de trovar mal dit lo que diu sa nora, mal fet lo que fa; com res de lo que Enriqueta diu ó fa li agrada, passa la vida reptant, enfadantse... donant disgustos á tots, que naturalment, son disgustos per ella. Quand ha prés una bona enrabiada té bascas, mal de cap, atachs de bilis; refusa 'ls cuydados de sa nora, dihent—ho diu á sa cambrera que 's dirho á tot lo servey—que té por d' una mala beguda; insinuant cosas!! (*molt serio y marcat*) y lo més grave es que s' imagina de bona fe totas las negrors que conta.

No he dit, no he volgut dir que la téua tia fingeixi, que 's fassi venir malalties; dich solament que no li desagrada... del tot, tenir alguna indisposició quand son fill arriba... com es grat al soldat ser vist ab un bras envenat si la ferida 's lleugera.

## ESCENA V.

Anteriors y MARINETA.

MARINETA.

(*Qu' ha tornat, arreplega 'l servey de l' esmorsar de sa mestressa y 's barreixa en la conversa.*) Vosté 'm dispensará, senyor Gráu; pero lo que 's aquesta vegada la senyora ha tingut un atropell molt serio; per poch se 'm mor entre 'ls brassos.

DOCTOR.

(*A Pau, que 's dirigeix corrent á la cambra de sa tia.*) No corris, créume; deixa dir á la cambrera. Porta tal afecte (*irònic*) á la séua senyora, que comparteix tots los séus odis.

PAU.

¡Odis!

DOCTOR.

Antipatias, si la paraula 't sembla massa forta.

PAU.

Ni antipatias.

DOCTOR.

... Y quand l' estimació, en lloch de calmar irrita, potser fora més profitosa si fos menos exuberant.

MARINETA.

Per mi la senyora primer que tot... quand veig una...

PAU.

¡Marineta! (*Reptántla.*)

DOCTOR.

Déixala dir... 'ns anaba à repetir paraulas de sa mestressa... ta senyora tia.

MARINETA.

... Quand una senyoreta jove vol saber més qu' una senyora... de pés, m' indigno; dono la rahó...

DOCTOR.

A la senyora de pés.

PAU.

¡De totas maneras! (*Indignat senyalant á Marineta la porta. Marineta se 'n va.*)

## ESCENA VI.

DOCTOR, PAU, ENRIQUETA.

(*Enriqueta porta grans manochs de gramíneas, de flors de bosch quals cúas anirà tallant ab un elegant secator, arreglant las flors dintre gerros de las recóneras y panerets de sobre-taula. Lo Doctor s' aixeca del balanci hont seya y la saluda ab carinyo Pau li dona la mà ab afecte; ella li posa una floreta al tráu del jech y li diu amistosament irónica:*)

ENRIQUETA.

¡Cóm premi de celeritat! ¡Te vaig enviar recado ahir, que no eran las onze, fente saber la indisposició de la mamá... y arrivas ara! Per venir del teu Mas, qu' está lluny d' aquí... mitj' horeta, has estat casi mitj' dia, has caminat á rahò de... Ajúdim (*al Doctor*) á calcular quánts kilòmetres ha fet per hora.

PAU.

Quand arrivá 'l recado ahir vespre...

ENRIQUETA.

Estudiabas astronomía, passejante al ras...

PAU.

Había surtit, y al tornar á casa tothom dormia. T' asseguro, Enriqueta, que fins ara mateix no he sapigut la novetat.

DOCTOR.

Bé, bé; no s' alarmin. Es l' indisposició de rigor en semblants cassos... efecte de l' emoció. (*Irónich.*)

ENRIQUETA.

Lo senyor doctor no créu la mitat de lo que 'ls séus malalts li contan.

DOCTOR.

Dispensi, senyora, no crech lo que 'm contan certs malalts... Per altra part, la séua senyora sogra no m' ha contat res, encara no l' he vista.

ENRIQUETA.

Donchs cregui que 'ns alarmá de veras... no volgué sopar, li vaig preparar una tasseteta de thé, y la rebutjá ab un fástich!...

DOCTOR.

Ha sigut menos rigorosa ab sa cambrera... ha prés bons aliments... y segons m' ha fet dir, está vestint-se... (*Pausa*)

De manera, que no tenint malalt de cuydado, voldria afanyar la visita donant consells...

PAU.

(*Rihent.*) No hi ha res que 's doni ab més generositat.

DOCTOR.

(*A Enriqueta.*) ¿Cóm están los nens? ¿bé?... ¿Y tú Pauhet? ¿Ja no deus tenir palpitations? ¿dolorets sorts? ¡molt sorts! ¿Recordas? ¡los dolorets de quand vas vindre acompanyant á ta tia y á la séua hermosa amiga Mistress Price (*rihent*) la bella Helena!

(*Enriqueta s' entreté arreglant las flors.*)

PAU.

No senyor, no; cap doloret; ni sort... ni mut.

DOCTOR.

Si ja t' ho deya... no 't moguis, *Pablito*, no hi tornis á grans ciutats hont la vida enerva... als qui s' afanyan; per lo treball excessiu de cervell, als qui tenen la fortuna feta—es lo teu cas—per la facilitat de sensacions, lo molt parlar, discutir, viure de nit... No hi ha com lo camp pera curar dolorets sorts... Plantarse al mitj del rocam, respirar bons ayres, béure ayguas puras...

PAU.

¡O vins! (*Rihent.*)

DOCTOR.

No m' hi oposo... ¡vins purs y vegetar!

(*Enriqueta va y ve arreglant los gerros, fins ix de la escena, hi torna portant un objet qualsevulga, ad libitum.*)

PAU.

¡Sobre tot vegetar!

DOCTOR.

Llevarse á trench d' auba, desdejunarse ab forquilla, esmorzar á las vuit, fer las deu, dinar á mitj dia; café ab bona cosa de sucre perque congestioni una mica, un glopet de rom, llarga siesta, berenar, pas-

sejada higiènica á cavall, sopar ab claror de dia, un cigarret á la porta, l' istiu; á vora 'l foch, l' hivern... ¡y á retiro!... lo qual no vol dir á dormir... (*Pausa.*)

¿Veritat qu' es agradable, finestras obertas, lo fullejar llibres amichs? ¡lo treballar en mitj de la solemne pau de la natura que sembla reposarse, sense que la quietut siga interrompuda més que per lo lladrar dels gossos, qu' una veu llunyana dexondeix; lo crit de l' óliva, d' algun aussellot nocturn que conta amoretas á sa companya!...

PAU.

M' ha costat una mica de fermli. Los primers dias, del camp, m' incomodaban los viarans pedregosos; dels arbres, al assentarmhi sota, 'ls insectes que 'n queyan; de la gent pagesa, las respostas evasivas, la innata desconfiansa... de la «Masía gran», la més habitable de las que 'm deixá 'l meu pare, las mal juntadas portas, lo pati empedrat de códols, de palets que tallan los peus...

DOCTOR.

¿Y t' hi has anat avesant, veritat?... Més dificultós es lo ferse al soroll dels tramvias, al trasvals dels carros, al terratrémol de las grans ciutats... y no obstant hi ha desgraciats que s' hi fan. Jo que 't parlo, he passat la mitat de la méua vida en ciutats grans. Quand lo méu regiment anaba de guarnició á població poch important, permutaba ab un company, intrigaba, cansaba als amichs; á ton oncle Lluís, que fou tants anys diputat, fins que conseguia quedar-me á Madrid, á Sevilla, á la Habana, á Barcelona... (*A Enriqueta.*) ¿Que no van á rebre á l' amo de casa?

ENRIQUETA.

Próu hi aniria... ho había promés als nens...

DOCTOR.

¿Per qué están? ¿Per la malaltia de la séua *sogra?* (*rialler*) no s' alarmi. Jo li responch de tot... Vajin, y aquí 'ls espero... tinch un company molt amable. (*Un llibret que 's treu de butxaca.*)

ENRIQUETA.

¿Ns espera? ¿esmorzará ab nosaltres?

DOCTOR.

Si esmorzan desseguit, al arrivar de l' estació, accepto; per mi será com si fes las déu... Si 'ns posem á taula com l' altre dia qu' eran las onze tocadas!...

ENRIQUETA.

No, senyor, no; (*mirant al rellotje*) á las déu en punt á taula.

DOCTOR.

¡Alló que se 'n diu en punt!

ENRIQUETA.

Bé un punt...

PAU.

Elàstich... (Al doctor.) No regateixi. A las déu y déu.

DOCTOR.

Encara que siga... y vint... ¡Entesos!

ENRIQUETA.

(*S'posa un barret de camp, pren los guants; Pau li dona una sombrilla que li haurá portat una cambraera, á qui diu:*)

¡Los nens!... acompányils fins al caminal... (A Pau.)  
¡Aném! (Pren son bras.)

PAU.

(Al doctor.) Tingui... ¿vol diaris? (Se 'n tréu dos ó tres de la butxaca.)

DOCTOR.

¡Diaris, jo! May ne llegeixo... sempre diuhen lo mateix... contan historias. Jo he preferit ferne.

Mentres he sigut jove he ajudat á fer l' historia del meu temps... curant febres, extrahent balas... de liberals, de carlistas presoners... ¡perseguint, perseguí... De l' historia no més val la pena de saberne 'ls fets grossos... Las causas, las conseqüencias un las deduheix, las endevina; son casi sempre las mateixas.

## ESCENA VII.

DOCTOR, SOGRA.

(*Mentres lo Doctor encara monologa, la Sogra ha eixit de sa cambra y fet com que vehent allunyar-se á Enriqueta y Pau volgués parlarlos. Agita un mocador, un vano.*)

SOGRA.

¡Pauhet! ¡Pau!

DOCTOR.

(*Aixecantse al ohir sa veu y anant ab galanteria al davant d' ella.*) Amiga doña Rosita, ¿cóm van aqueixas forsas? Déixils anar... corren á l' estació... Lo seu nebot volia entrar á véurela á vosté... y jo també; quand la cambrereta 'ns ha dit que vosté 's vestia... Encara que metje, sols me permeto visitar senyoras... despulladas del tot, ó del tot vestidas... vestintse, may! (Rihent, prentli 'l pols despres d' haberli donat la mà.) ¿Qué ha tingut?

SOGRA.

(*S' assenta y sospira.*) Bon cuydado que se 'n ha donat... Encara que jo vaig prohibirho... me sembla qu' aquella li enviá recado...

DOCTOR.

Sí, senyora... no era á casa quand lo portaren...

Avuy á punta de dia he tingut de córrer al comellá del Tórt... duas horas á cavall per veure al meu malalt... que segons sembla...

SOGRA.

¡Y com per vosté may tinch res!...

DOCTOR.

Próu que tē... vint anyets de passo á cada mà. (*Las hi palmoteja amistosament.*)

SOGRA.

Gracias pe'l recort. Ja l' he felicitat altrás vegadas per la séua memoria d' anys y fetxas.

DOCTOR.

N' hi ha de fetxas que may s' oblidan... quand jo era estudiant, vosté, si bé més jove que jo...

SOGRA.

No gayre...

DOCTOR.

Tant com vosté vulga... inútil precisar... vosté ja era casadora... en prova que mentres jo estudiaba 'l doctorat vosté 's va casar.

## ESCENA VIII.

Anteriors y HELENA.

(*Porta àlbuns sota 'l bras, música impresa. No podent donar la mà 's deixa besar per la Sogra; diu al Doctor:*)

HELENA (1).

*Good moming dear, Doctor.*

DOCTOR.

*Good moming Madam'...* y no 'm digui gayres cosas més en la séua llengua nativa... perque, ja ho sap! Aviat se m' acaba 'l repertori.

HELENA.

¡Oh! Doctor sabe muy bien english... hemos visto sus libros. (*A la Sogra.*) Pope, Ticknor, Darwin... bellas letras, ciencias, todo conoce.

SOGRA.

Lo nostro Doctor es un pou de ciencia.

DOCTOR.

Burlis, burlis d' un fill de pagesos ex-metje de soldats á qui sols queda 'l recurs, quand vol parlar ab personas civilisadas, d' importunar á damas amables com vostés.

HELENA.

¡Oh! (*Púdicament.*) Dôctor estar siempre galante.

---

(1) Si la senyora que representa Helena no sap l' inglés, cal que s' fassi ensenyar la pronunciació exacta de las paraulas inglesas que ha de dir.

DOCTOR.

Si, però sense malícia... La prova es qu' ab totes las méuas galanterias m' he quedat per mereixer: *old bachelor*, com diuhen vostés.

SOGRA.

(*A Helena.*) ¿Cóm ha passat la nit? ¿llegint fins á tal hora? (*Al Doctor.*) Miri, miri, Doctor, quins ulls més fondos... l' haurá de renyar... sempre treballant... Quand no traduheix de l' anglés al castellà... obras místicas, ascéticas, d' un ascetisme ardent...

DOCTOR.

¿Persisteix en los séus tretze de ferse catòlica? (*A Helena.*)

HELENA.

¿No aprueba V. á mi? ¿es posible? (1)

DOCTOR.

Al contrari... intel·ligent, propagandista, activa... una adquisició com la de vosté val més que la de tota una tribu d' *igorrotos*, d' *indios bravos*, que 's fan y desfán christians com se mudan de camisa... ¡bé es veritat que no se'n mudan gayre!

SOGRA.

La tenim feta un Sant Thomás... llegint teologies, llibres de controversia. (*Mirant los titols d' alguns llibres qu' Helena haurá deixat damunt d' una tauleta escriptori.*) ¡Ah! y pera reposarse dels séus estudis graves traduheix als nostros autors.

DOCTOR.

¿Nostros... *de todas las Españas?*

SOGRA.

No, no, als de per aquí, als que segons ella publican llibres de gran mérit... poemas, novelas, monografias, tragedias... Jo, ni 'ls titols se llegirne. (*Fullejant.*) N' es tant entusiasta, que darrerament, al passar uns quants dias á Barcelona, nosaltres vàrem anar al Liceo, al Lirich, á la comedia italiana y ella se'n anaba sola ó 's feya acompanyar per mon nebot Pau, que també té la fal·lera del Catalanisme... per tot ahont feyan català...

HELENA.

Yo siempre encontrar muy... práctico, aprender la lengua del país en que yo estoy... (*Se distreu ab los séus llibres y libretas.*)

SOGRA.

(*Al Doctor.*) ¡Per aixó 'n sap tantas de llengües! Son marit fou Vicecònsul á Danzitz, á Odessa, á Liorna... lo pobre senyor mori á Vigo... ¡jó á Santander! no recordo bé, deixantli per sola fortuna la magnífica colecció de papallonas que vosté ha tractat de

---

(1) Que pronunciará: *possibel*. Es parauleta que 'ls americans del Nord usan moltíssim.



ferli vendre, unas quantas caixas de llibres, que ja ha venut... y uns documents personals molt embolicats. Sent nosaltres á pendre banys al «Sardinero», la van coneixe en companyia d' una familia molt respectable... uns marxants de carbó de pedra amichs del Quimet... uns carboners riquíssims... Eran una miqueta vulgarets... ¡sap! sòbre tot la carbonera... Li feyan gruar lo poquet que menja ab llissons d' anglés á un sens fi de canalleta, de dibuix, de música, d' equitació... fins l' obligaban á ensenyar de nadar á la senyora de la casa... (*riu*) una dona ja dels meus anyets que s' habia ficat al cap lo lluhir trajos de bany y fer... *la morta* per aquellas platjas... (*rihent més fort.*)

(*Lo Doctor se distréu escoltant á Helena que pianoteja y canta pianissimo com per ella sola.*)

HELENA.

«Si tú fosses aquí, estimada meva (1)  
»si tú fosses aquí,  
»¡cóm correriam follejant sens treva  
per l' horta y lo jardí!»

DOCTOR.

(*A la Sogra, referintse á Helena.*) ¿Qué canta? semblan melodías...

SOGRA.

Catalanas, tot lo que hi ha de més catalá. Las cançons d' Alió... ¿Veritat que son deliciosas? (*A Helena.*) ¡Helena! cante V. la primera... (*silenci.*) (*Al Doctor.*) No gosa cantarlas perque diu que no sap pronunciar bé la lletra. (*Helena 's decideix, canta.*)

HELENA.

«Cançons d' amor qu' he dictades,  
»de dintre mon cor eixiu  
»alegres, com á bandades  
»d' aucellets deixant lo niu.

DOCTOR.

¡Bravo! ¡bravo!... (*Pausa com esperant qu' Helena segueixi cantant.*)

(*Tornant al tó de la conversa anterior.*) Si, si, ja se que vosté la prengué en qualitat de...

SOGRA.

... De companya, d' amiga. (*Girantse á Helena que ha deixat la música y sembla escoltar.*) ¿Veritat que ho som amigas?

HELENA.

¡Mucho!... lo seremos más mucho cuando V. me haya apadrinado.

DOCTOR.

¿Apadrinat? ¡ah! ¡ja!... ¿Quand la bateixan? ¿ahónt se farà la festa?

(1) Cançons de Francisco Alió.—Estampa de Fidel Giró, Barcelona, 1887.

SOGRA.

Jo volia á Tarragona... l' hauria fet batejar per lo senyor arquebisbe... hauria convidat al bó y millor de la ciutat, de la provincia... ¡Conti! la conversió d' una senyora instruhida, viuda d' un Vicecónsul estranger.

HELENA.

¡Oh! no, en la capilla más modesta.

SOGRA.

¡Ja ho sent! (*Baix.*) Li asseguro que 's una perla... humil, formal... una mica mássa exigent en qüestions de religió, de moral; pero quand siga dels nostres, quand siga católica 's tornarà tolerant.

HELENA.

V. se ocupa muy de mí... y nada de su salud.

DOCTOR.

Aixó es cosa méua.

SOGRA.

No, no senyor; vull mudar de metje.

DOCTOR.

¿Aqui? ¡impossible! no n' hi ha d' altre y encara... jo hi visch perque vostés hi han vingut á viurer. (*Cambi de tó.*) Quina llástima que tant amichs com som com á amichs...

SOGRA.

¿Ho siguém tant poch com metje y malalta? Perque vosté no 'm sap cuydar, perque no m' enten lo mal.

DOCTOR.

¡Prou! lo séu mal se diu... Caborias.

SOGRA.

¡Véu! ¡Véu! ¿oye V. Helena? (*Helena fülleja llibres.*)

DOCTOR.

Si vosté fos una malalta de bó de bó, un cas bonich, ja veuria cóm m' hi lluheixo.

SOGRA.

De manera que no més tinch... Caborias. (*Seria.*)

DOCTOR.

No prengui posats de *princesa ultrajada*... «qui 't vol bé 't farà plorar, qui 't vol mal...»

SOGRA.

Vosté m' ha volgut sempre massa bé. Força llágrimas que m' ha fet espargir.

DOCTOR.

Menos de las qu' hauria *espargit* si jo no m' hagués trovat sempre amatent cada vegada que hi ha hagut... tragedias; pera torsarne 'l curs y convertirlas en entremesos.

SOGRA.

Es pretensió de vosté. Si m' hagués donat rahó cada vegada que 'ns hem... (*Acalorantse.*)

DOCTOR.

¡Disputat!

SOGRA.

Qu' hem tingut alguna discussió ab *aquella*.

DOCTOR.

Li hauria de donar rahó cada dia... ¡Ni que fos Papessa!

SOGRA.

¡No tant! ¡Ja véu, ja exagera!... Confessi que sobre tot densà que som aquí, que hi tenim los nens, la méua *nora* s' ha tornat insuportable.

DOCTOR.

Perque quand los nens vivian ab sos pares y vosté ab lo seu marit, casi tot l' any per aqueixos mons de Deu prenent ayguas l' istiu, seguint estacions hivernals; hi habia menos motius de desavinensa... No dirá, ni vosté, ni 'l séu fill, que no 'ls ho hagués pronosticat... pero vostés s' empenyaren en viure junts. «Estich molt sola, deya vosté.» «La mamá no pot viure abandonada,» deya 'l Quimet... «Arreglarém lo mas de «Fontfreda,» ne farém una *villa confortable*, anirém á viurhi junts... ¡Ja hi son á Fontfreda!

SOGRA.

Junts, ja hi habiam viscut... en vida de Lluís.

DOCTOR.

(*Somrient.*) Lo méu rival afortunat.

SOGRA.

Ella...

DOCTOR.

Anoménila, digui l' Enriqueta...

SOGRA.

Era una malva... *pero amigo!* després, lo meu beneyt de fill l' ha mimada tant!... la maternitat li ha donat certs *fueros!*

DOCTOR.

Jo la trovo tant senzilla avuy com sempre. Sols que, naturalment, ha pres autoritat, ha guanyat experiència; y mare de quatre fills, no pot preguntar á la *mamá suegra* quin vestit s' ha de posar. Si visqués lo marit de vosté, fora del méu parer.

SOGRA.

¡Oh no 'n dupto! (*A Helena.*) Lo méu marit y 'l senyor eran un parell de contrariadors!

HELENA.

¡Es posible!

DOCTOR.

Vosté avuy me trova contrariador... potser altre cosa que no diu per cortesia... senzillament perque no soch del séu parer... ¡Pobre Lluís! (*atendrit.*) Es l' únich home que he estimat de cor... teniam tal conformitat d' ideas, de gustos... (*la Sogra's mostra á sí mateixa ab coqueteria fina y distingida*) ...¡precisament! 'Ns enamorarem tots dos de vosté.

HELENA.

¡Oh! ¡socking! (*Reprén sos llibres.*) ¡Es posible!  
(*Indiferent.*)

SOGRA.

(*Baix referintse á Helena.*) No pot sentir parlar d' enamoraments... per atrassats de fetxa que sigan.

DOCTOR.

...Ell era mes mereixedor y succehi lo que tenia de succehir: s' emportá 'l premi! En vida del séu marit, siga perque vosté 'l tenia pera contarli si 'l Quimet era massa tébi ab vosté, ó massa atent ab sa muller...

SOGRA.

¡No diga atent! Lo Lluís prou m' estimaba; pero en sa vida fou tant... embafador.

HELENA.

Embafador... ¿significa?

SOGRA.

Es terme vulgar, pero expressiu. Vol dir...

DOCTOR.

Exageradament amorós.

HELENA.

¡Oh! (*Torna als llibres ab marcat ennuitj de que parlin encara d' amor.*) ¡Es posible!

SOGRA.

May lo méu marit estigué ab mi tant (*rihent*) embafador! ¡ja que ho hen dit una vegada! com lo méu fill ho está ab *ella*.

DOCTOR.

Digui la Enriqueta... usi 'l séu nom, no tinga por, no li gastarà... Donchs sí, vosté, tenint al séu marit pera contarli queixas, la pobre Enriqueta...

SOGRA.

¡L' ángel de Deu!

DOCTOR.

Ne rebia menos... Per altra part, quand lo Quimet fou nombrat ingenier jefe de las minas de Zumárraga, vostés y ells visqueren un parell d' anys separats. Després vosté quedá viuda, l' Enriqueta arrivá de Bilbao seguida de sa niuhada...

SOGRA.

Que no sab criar, que descuyda, qu' educa malament... ¿veritat Helena? (*No respón, la mira solament.*)

DOCTOR.

L' Enriqueta educa als séus fills á sa manera... y á la del séu marit... una manera excelent; y en quant á cuydarlos! jo li responch de que 'ls cuyda ab gran zel (*baixel*) millor que no 'ls cuydariam nosaltres... fins ajudats de la séua amiga (*Helena*) que sap tanta botánica y tanta anatomía... d' anar per casa. (*Alt.*) ¿Qui 's pensa vosté que 'ls ha salvat aqueixa primavera quand han tingut l' escarlatina? ¿los méus pa-

perets? (*modest*) ó vosté (*énfasis*) enviant metjes de revista, doctors cridats per telégrafo?... ha sigut ella sola, ella, ajudant á la naturalesa ab remeys senzills, que tothom sap...

SOGRA.

Potser me farà creure qu' ella mateixa polsa, escriu las receptas.

DOCTOR.

Polsa, si... y coneix quand están febrosos... y pren precaucions... que en resumen son tota la ciencia mèdica... y llavors m' envia á buscar, y mentres tant observa...

SOGRA.

De manera que, segóns vosté, la nostra jove, la méua nora, l' Enriqueta Muntadas es un sér perfecte.

HELENA.

Y como están ustedes frequently en discuti-miento...

SOGRA.

Resulta, naturalmente, que jo tinch tots los defectes.

DOCTOR.

Tots no.

SOGRA.

¡Uns quants!

DOCTOR.

Potser no més... un! ó dos!

SOGRA.

O tres, ó quatre... no 's quedi curt.

DOCTOR.

¡Defectes! alló que se 'n diu defectes... morals, los de vosté no ho son... ne podriam dir defectuositats d' humor. Primera defectuositat: la conseqüencia, d' alló dels anyets (*li ha pres las mans afectuosament. Helena s' aixeca d' hont escribia y muda de puesto fent veure que li fan fástich. Pausa*)... no 'ls hi retrech pera ferli pensar, me 'ls retrech á mi mateix. Segona: lo estar vosté gelosa del afecte del séu fill... y tersa que las enclou totas.

HELENA.

(*Molt sech.*) ¡Estar suegra!

DOCTOR.

Miri com la senyora, malgrat las séuas teologias, segueix la nostra conversa.

SOGRA.

Qu' ha resumit ab gran justesa... Y responch jo: primera defectuositat de la méua perfecta nora: ser més jove de conducta que 'ls séus anys no ho comportan. Segona: estar ridiculament gelosa del carinyo natural, naturalíssim, que 'l séu marit me té... y tersa...

HELENA.

Que las encierra totas...

DOCTOR.

Ara ho diré jo. ¡Estar nuera! (*Riuhen.*)

SOGRA.

Advertint per ma defensa, que 'l defecte dels anys no es tal defecte, es qualitat...

DOCTOR.

Va en gustos... jo preferiria 'l defecte de ser jove.

SOGRA.

...Mentres que la séua lleugeresa, tenint com té vint y sis anys...

DOCTOR.

Per Nadal vinent... Lo segon dia...

SOGRA.

...No es defectuositat d' humor, es defecte dels grossos; sa gelosia, comedia... (*Pausa.*) ¿Ab qui ha surtit ara, corrent caminal avall, fentse seguir pèls nens y las *amas* que no 'ls podian aconseguir... ni á ella, ni á *ell*, que se l' enduya á brasset com un esperitat? Si senyor, (*forsa*) jo dich, y ho dirá tothom, ¿veritat Helena? que una dona de bé, una mare de familia, perfecta, una esposa exemplar no 's deixa acompanyar per jovens, d' aquí á l' estació, á las masias, cercant á mon beneyt de fill.

DOCTOR.

¡*Alto!* ¡*Alto al Rey!* ¡Aixó ja no es de joch! Critiqui de la séua nora, vosté... y tothom! (*dirigintse á Helena*) lo sistema educatiu: si 'ls tracta de vosté ó de tú; lo sistema curatiu: si 'ls dona crémor en lloch de magnesia; mes lo que vosté ara diu y que de consegüent deu pensar, fins potser ho pensa... tothom!

HELENA.

V. hablar con mí?... ¿Es posible?

DOCTOR.

(*A Helena.*) ¡Bah! (*A la Sogra.*) ...no es just, ni fins sentho, fora caritatiu dirho.

SOGRA.

Ne parlo á vosté que 's com de casa. Ningú més gelosa que una mare del bon nom del séu fill.

DOCTOR.

(*Baixet.*) ¿Y la senyora? ¿també es de casa?

SOGRA.

(*Resolta.*) La senyora es la discreció en persona... ma millor amiga.

DOCTOR.

Aquest istiu... l' any passat no la coneixia.

SOGRA.

Está equivocat: l' istiu passat la vaig coneixer.

DOCTOR.

L' any vinent no la coneixerá.

SOGRA.

La senyora, precisament la senyora, ha tingut la bondat de ferme reparar...

DOCTOR.

¡Ah! (*Se mira á Helena que s' allunya desant los seus llibres y papers. Després s' apropa de la sogra.*)

SOGRA.

Y jo mateixa fà dias que observo anadas y vingudas ab lo cusinet, conversas animadas quand se creuhen sols, lo parats que 's quedan al ser sorpresos... Fins ara sols tinch sospitas, quand tinguém provas (*per Helena y ella. La té presa per la cintura*) obrarém ab energia... Vosté 'ns ajudarà ¿veritat?... enviarém la méua nora al seu papá, al senyor de Muntadas, aquell noble de vileta que 'ns feu semblant regalo.

## ESCENA IX.

Criats portant fato, l'entran á la cambra y tornan á sortir pera reentrar acompanyant á Quim.

SOGRA.

(*A una dida que també ha comparescut.*) ¿Lo senyoret?

DIDA.

Sí, senyora, sí. Ja son aquí. (*Surt.*)

DOCTOR.

(*Rápít á la Sogra.*) Ans d' obrir los ulls á ningú... me 'ls obrirà á mí. Siga prudent.

SOGRA.

Li prometo consultarlo en tot... ¡pero vosté ajúdim!

## ESCENA X.

(*Quim ab un nen al coll, altre á la má, un sota l' aixella. Pau y Enriqueta portan menut fato: diaris, un llibre, etc., etc. La Sogra 's deixa caure en un silló afectant gran abatiment.*)

QUIM.

¡Mamá! ¿qué 'm diuhen? (*Li pren las mans, las hi besa, l' abraça, la petoneja.*) ¿Qu' ha passat tant mala nit?

SOGRA.

No, fill, no; no ha sigut rés... En prova de que no ha sigut gran cosa, que la téua dona m' ha deixat molt tranquila pera anarte á rebre...

QUIM.

¡Doctor! (*Encaixant.*) ¡Senyora! (*A Helena.*)

DOCTOR.

Enriqueta volia quedar-se. Jo li he *manat* que l'anés á rebre. Se 'n moria de ganas.

ENRIQUETA.

Pe 'ls nens...

QUIM.

No te 'n excusis. (*Besantli las mans.*)

SOGRA.

Manaments de metje... ¡Surti de casa! ¡no 's mogui! ¡menji força! abstinguis de menjar... Cada hu 'n fa 'l cas que li convé...

ENRIQUETA.

¿Y á mi 'm convenia?... (*A son marit baix.*) Tot lo sant dia ab ironias.

SOGRA.

¡Vosté ho sabrá! ¿qué sé jo lo que 't convenia? Lo cert es que m' has deixat malalta... y sola.

DOCTOR.

Curada y en bona companyia, ¿veritat? (*A Helena.*)

SOGRA.

Si vosté també 's proposa contradirme, callaré, no 'm queixaré, moriré arreconada.

QUIM.

¡Mamá!

SOGRA.

¡Ja sé que per la falta que faré! Certas personas portarán lo meu dol ben alegres. Ni consells ofensos, ni ulls que vigilin...

QUIM.

¡Mamá! ¿qui vol que s' alegri de la séua mort? (*Fa senyal á sa muller de que vol mudarse de roba. Ella 'l segueix.*) ¡Per mor de Deu! ¡mamá!

SOGRA.

Las personas á qui faig nosa. (*Helena ensenya estampas als nens, etc., etc.*)

## ESCENA XI.

Anteriors menos QUIM y ENRIQUETA.

DOCTOR.

(*Baix á Pau.*) ¿Vosté 's queda?

PAU.

No ho sé. (*A sa tia.*) ¿Que 'm quedo, tia? ¿que no 'm convida?

SOGRA.

¡Noy! que 't convidi qui t' ha convidat los altres dias.



PAU.

(*Rihent.*) ¿Qui m' ha convidat? ningú... Ab lo mateix invit... (*à la cambrera*) ¡M quedo!

## ESCENA XII.

Anteriors, QUIM y ENRIQUETA.

(*Enriqueta s' haurá tret lo davantal de jardí. Quim s' ha mudat d' americana, s' ha respallat los cabells. S' assenta y pren un nen á cavall del genoll. Sa muller endressa.*)

QUIM.

(*A Enriqueta.*) ¿Que no esmorsém? ¡arribo ab una gana! he pres un glop de café á l' estació de l' Empalme... per lla á las cinq... (*Al nen.*) ¿Qué m' ha dit aqueix ditet? (*Lo dit petit.*) ¿Que no volias fer las planas?

NENA.

Jo sí que las he fetas, papá. (*Ensenya un cartipás.*) La, le lí, ma, me...

ENRIQUETA.

¡A taula! (*Posa unas floretas dintre 'ls plechs del tovalló de son marit.*)

QUIM.

(*Als nens.*) Ja 'ns esplicarém després. Ja passarém comptes. (*Tots s' aixecan menos la Sogra.*) ¡Mamá! (*Oferintli 'l bras.*)

SOGRA.

No, fill, no (*ha prés la novela qu' haurá portat son fill y fa com si volgués llegir llargament*) gracias. Jo no esmorso... Si no necessiteu á la méua cambrera... ¡Marineta! si estás llesta... ¡aném!

QUIM.

¡Pero, mamá! per poch que pugui... (*Rihent.*) Ja la llegirá la novela... es de las millors de Pérez Galdós... es á dir de lo millor que 's fa á Europa...

ENRIQUETA.

Es gran festa... «Ninina» fa cinq anys. (*Besant la nena a que aludeix.*)

SOGRA.

T' agraeixo la delicadesa ab que 'm fas reparar que no tinch memoria.

HELENA.

(*Trayent depressa una capceta, un llibret.*) ¡De parte de la abuela! (*A la nena.*)

SOGRA.

(*Rápít á Helena.*) ¡Gracias! En tot pensa... ¡quin cap!

NENA.

¡Abuelita! (*S' fa besar per la Sogra y després per Helena.*)

(*S' assentan à taula.*)

SOGRA.

(*A Pau. que s' assentaba al séu costat.*) Pren lo téu puesto acostumat, à la dreta de la senyora. (*Enriqueta.*)

QUIM.

¡Tú! (*Ab broma à Pau.*) ¡no 'm prenguis lo puesto! la mamà à costat meu.

(*Quedan sentats: marit y muller al centre de la taula, un à cada costat, davant l' un de l' altre. A dreta d' Enriqueta lo Doctor, à esquerra Pau. A dreta de Quim la Sogra, à esquerra Helena. Nens, ad libitum. Enriqueta serveix, passa 'l plat à Miquel, que 'l dona à la Sogra.*)

SOGRA.

¿Per qué no m' omplias més lo plat? (*Irònica.*) ¡N' hi ha per un segador!

ENRIQUETA.

(*Al criat.*) Retiri 'l plat.

SOGRA.

No, dona, no, ja ho sé deixar jo mateixa. No estich tulida, gracias à Deu.

PAU.

(*Tó alegre, forsat.*) Y digas, home, digas (*à Quim*) ¿còm ha quedat alló?

QUIM.

¡He fet lo qu' he pogut! no obstant, ben poca cosa. 'Ls negocis de minas donan poca satisfacció.

PAU.

¿Lo mineral? (*Menjant.*)

QUIM.

Prou qu' es bó... tant rich com à Sierra Almagre-  
ra, pero ves à competir ab minas explotadas per so-  
cietats anónimas... que si tenen pérduas no donan  
dividendo... ó plegan.

PAU.

¡Ay! ¡pobres 5 mil duros d' accions que 'm vas fer pendre!

QUIM.

Molts més n' hi tinch jo.

SOGRA.

(*De repent à un dels nens.*) ¡No belluguis!... ¡Qui-  
nas criaturas! No n' he vist may de pitjor educadas!

ENRIQUETA.

¿Qué fan?

SOGRA.

¿Qué fan? no rés... Si jo tingués lo dret de corret-  
girlas diria à la senyoreta Elisa que las noyas ben  
educadas no fan soroll quand mastegan... al senyo-

ret Aleix que 'ls noys ben educats no posan lo colze à taula... no baixan lo cap per menjar... ¡com los cavalls!

HELENA.

¡Oh! ¡*dearling!* (*Al nen, acariciantlo.*)

QUIM.

Una mica d' indulgencia, mamá, mamá, mamá, mamá. (*Crescendo.*) Papá arriba de viatge (*per ell*) es cumpleaños de la princeseta d' Asturias. (*Donant un petó á la nena qu' ha tractat de princeseta. Pausa. Se 'n adona de las flors del tovalló, pren una mà de la séua dona y la estreny fort. Se treu un estotx de la butxaca, ne retira un brassalet (molt llis) y 'l dona á Enriqueta que se 'l posa y 'l fa admirar á tots. Al passar lo bras per davant son marit, eix li besa lo comensament de la munyeca.*) ¡Colometa méua!

SOGRA.

¡Quins exemples! (*Escandalisada.*) ¡fins noms de bestias!

HELENA.

¡Oh! (*Repugnancia.*) ¡Es posible!

SOGRA.

¡Y quina educació!... Semblan dos ximplés.

PAU.

¡Tia! deixi 'l malhumorament.

SOGRA.

Tú, ficat en lo que 't demanan.

DOCTOR.

¡Ay! ¡ay! ¡ay! ¡Pauhet... ja 't planyo! (*Rihent baixet.*)

SOGRA.

...Fes la téua, y si certas personas te son antipáticas, pren paciencia... La pots pendre fácilmente acompanyat de la simpatia que certas altrás te demostran.

QUIM.

¡Mamá! (*nerviós*) ¡per mor de Deu y dels Sants! Tinguem la festa en pau... qualsevol diria, en veritat, que no més espera la méua arribada... pera fer cárrechs, per...

SOGRA.

¿Tú també?... ¡tots contra mi!... ¡ja ho veu, Helena!

DOCTOR.

¡Senyora! (*A Quim y Pau, baixet.*) ¡Deixémela per mi! (*A la Sogra.*) ¡Enteniment! no m' habia promés no parlar, no insinuar siquiera...

SOGRA.

No he dit pas res...

DOCTOR.

(*Alt.*) No vulga emboyrar tant esplendent diada... Tothom está alegre... ¿quins motius té vosté per no estarho?

SOGRA.

¡Molts! La méua salut de que ningú s' ocupa... mon

fill que no 'm respecta, los méus nets que no fan cas de mí... la senyora que no 'm pot sufrir. (*Enriqueta s' aixeca nerviosa, apreta convulsa 'l tovalló, y á una senyal enérgica del marit se torna á seure. Quim corre á sa mare que també s' ha aixecat y vol calmarla, abressarla. Ella pren depressa 'l bras d' Helena y 's retira rebutent ab forsa 'l tovalló, ensopgant ab la taula. Soroll; pisa trencada. Gran pausa.*)

QUIM.

¿Qué li héu fet?... ¿Qué héu tingut?...

MIQUEL.

(*Miquel baixa de la cambra de la Sogra, parla á Marineta, y se 'n entorna depressa.*)

MARINETA.

La senyora fa dir al senyoret...

QUIM.

(*A Marineta.*) ¡Ja pujo! (*La segueix corrent deixant á Enriqueta plorant en un silló ab los séus fillets sobre. Enriqueta, al veure fugir á son marit, fuig també per altra porta. Altra pausa. Lo Doctor y Pau 's miran mutuament brandant lo cap.*)

DOCTOR.

(*A Pau, entre rialler y confós.*) ¿Qué fem?

PAU.

¿Aném? (*Se toca 'l front volent dir: «son ximplés.»*)  
Son... (*Ixen tots dos de brasset.*)

(TELO.)

---

# ACTE SEGÓN.

---

Sala baixa de una masía, apropiada á estudi: prestatges ab llibres, algunas eynas, ampollas ab líquits de colors diferents, escopetas, florets, caretas y guants d' esgrima, esperóns, fuhets. Taula de treball á modo d' arquitecte, escayres; silló de frare, cadiretas baixas desparelladas, tamborets, cavallet de pintor ab una tela mitx pintada. Varias portas, la del fondo que no caygui al mitj de la decoració; als costats, sense simetria, una porta que dona á un jardí, altre al camp, etc.

## ESCENA PRIMERA.

BARTOMEU, netejant unas escopetas, fuhets, esperons. Al cap d'un moment que treballa sense dir res s'ohu una veu de dona que crida:

«¡Ave Maria Purissima!»

BARTOMEU.

¡Sens pecat fou concebida! ¿Qui hi ha? ¡Oh, Tuyas!  
(*Cridant á la séua dona.*) Aquella bleada deu haber eixit... ara mateix estenia roba... ¡Oh, Tuyas!

## ESCENA II.

BARTOMEU, MARINETA, després SOGRA.

BARTOMEU.

¡Ay Marineta! ¿ets tú?... ¿son vostés? (*vehent á la Sogra*) ¡quina sorpresa!

SOGRA.

Deu 'us guard, Bartomeu.

BARTOMEU.

¡Doña Rossita!!! ¡tant de bé de Deu per cá nostra!

SOGRA.

Mon nebot no hi es ¿veritat?

BARTOMEU.

No pot tardar... ¡Ay, quina alegria tindrà quand la vegi! Figuris que jo 'm creya que habia esmorsat à casa de vosté... fins hauria jurat qu' al exir, per llà à las vuyt, habia dit à la dona: «esmorsaré à Fontfreda...» Ha comparecut més cremat que un cabo de realistas, s' ha vestit de sabi, com li dich jo, ha pres lo seu martellet, lo sarró de las pedras y 'ns ha dit: «fèume dinar, aviat torno.» Segui, segui... y tú Marineta ¿cóm aném? ¿quinas novas me donas del téu promés? d' aquell de Falset, perque suposo que l' altre...

MARINETA.

Bé, molt bé... La senyora, ja que passabam, volia preguntarvos... si... (*A sa mestressa.*) ¿li dich?

SOGRA.

No rés... m' interesso per la salut del méu nebot, no té mare...

BARTOMEU.

¡Ni pare!... es orfanet (*rihent*) ja es bé de planyer.

SOGRA.

...Es fill d' un germá del méu marit, qu' al cel siga... ¿comprenéu?

MARINETA.

La senyora té por que no agafi un refredat... no voldria qu' exis de nit.

SOGRA.

¿Que retira tart?... perque aixó d' arreplegar pedruscalls, herbas estranyas, papallonas... de nit no ho deu fer...

BARTOMEU.

Jo li diré... devegadas se fica al llit... ab claror de dia...

MARINETA.

¡Y devegadas no!

BARTOMEU.

¡Angela! ¡Caratsus de Marineta!... es més viva qu' un... qué se jo! més viva que...

SOGRA.

A causa dels refredats no hauria d' exir... Bé, que...

MARINETA.

¿Que dorm sempre aquí?

BARTOMEU.

Veurá... una persona, ¿comprén? jo y la Tuyas... aném cansats de treball, y per llà à las nou quarts de déu... ¡já jáurer! Lo senyoret trafiqueja... 'l sentim anar, venir.

SOGRA.

¿No surt may quand vosaltres ja sou à retiro?

BARTOMEU.

¿Qui sap?... ja veurá, nosaltres...

MARINETA.

Cansats del treball...

BARTOMEU.

Naturalment... 'ns encomaném á Déu, bufém lo llum... y un cop apagat...

MARINETA.

Us quedéu á las foscas. (*Rihent.*)

SOGRA.

Com jo. (*Sech, pausa.*)

BARTOMEU.

¡Vaja! ¡vaja! no estaré poch content l' amo quand la vegi per aquí.

SOGRA.

No m' hi veurá... perque 'ns 'n aném.

MARINETA.

Y fins casi no caldria que li diguessiu qu' hem vingut, ¿veritat, senyora?

SOGRA.

Si, val més no parlarli de la méua visita... passabam per aquí... y la Marineta m' ha dit: ¿si reposés una mica?

BARTOMEU.

Pendré un boladet, quatre anissos... ¡Oh, Tuyas! deu plegar la roba...

SOGRA.

No, no, gracias.. Altrement, cuydéulo bé al meu nebot... que no 's costipi.

BARTOMEU.

¿Ja se 'n van?... ¿sense pendre res? ¿Donchs no li diré que vosté ha vingut...?

SOGRA.

No cal, no... Ja sabéu que no li agrada que 'l cuydin gayre, que ningú 's fiqui en si va pe 'l sol ó per la serena.

BARTOMEU.

¡Oh, Tuyas! me sembla que l'he sentida entrar pe 'l celler. (*Mira.*) Acompanya á la senyora... estiga boneta... Adios, Marineta... adios, eixerida... ¿Y al senyoret? ¿com si tal cosa? Perdi cuydado...

### ESCENA III.

BARTOMEU.

Miréu la senyora de Fontfreda ab quins romansos me vè... que si 'l senyoret surt de nit, que si 's fica al llit d' hora!... Que li preguntí á ell mateix... ¡y la Marineta! que me 'n fiaria poch d' aqueixas criadetas tan aixeridas... per tot serveixen menos... pera fer bugada! ella també volia saber... me sembla que se 'n han anat ben enteradas... Deixam arranjar una

mica per aquí... pot ser no se 'n adonará... Quand repara qu' he posat las cosas á puesto s' enfada... lo deixo cridar y de tant en tant dono una espolsada... sino, aixó semblaria á cá un drapayre... llibrots oberts per tot arreu (*ne tanca y posa als prestatjes*) parells de botas... (*ne pren una*) es á dir parells! ¿hónt es l' altra?... (*la trova prop de la taula ab fuhets y bastons dintre*) ...¡fent de gerro! (*s' acosta á l' escriptori.*) Ves si no estarian millor aqueixos fulls de paper dintre la capeta (*los hi posa*) los retratets penjats... (*cerca un clau pera penjarhi las fotografias*) no vol que la Tuyas intervengui en res de per aquí. Li té vedat... Vos me fareu d' assistent, cuydareu las escopetas, los gossos y privareu á la vostra dona que 'm mareji ab los séus eterns dissaptes... Lo cert es que la méua dona 'n fá una mica massa... Hi ha dissaptes séus que duran mitja setmana y *¡amigu!* de soca y d' arrel ¡plum! ¡plam!... tot va potas en l' ayre. La pobreta, com no hem tingut may criatures... y es tant criaturera!... esbrava la maternitat aconduhint la casa, treballant sempre, pera no pensar may...

#### ESCENA IV.

Dit y PAU, després TUYAS.

(*Entra Pau, que 'l veu de cara á la paret buscant un clauhet pè 'ls retratos.*)

PAU.

(*Malhumorat.*) Deixéu las cosas á puesto... ¿quántas vegadas hauré de dir que no toquéu... (*li pren las fotografias*) las vull aquí (*energich plantantlas davant del tinter*) y aquest llibre gran lo vull obert com era... aquí... ¿y l' atlas? ¿ahónt heu posat aquella mena de missal que hi havia damunt del tamboret?

BARTOMEU.

(*Humil.*) Al prestatje.

PAU.

¡Aqui! ¡aqui! (*L' esten damunt duas cadiras*). ¡Sou insufrible!... potser encara més que la vostra dona.

BARTOMEU.

Y donchs perquè 's planyia tant, quand va vindre á viure aquí de que no hi havia en tota la casa un mal armariot pèls llibres. (*Pau no li fa cas.*) En vida del senyor, Deu l' haja perdonat, no se 'n llegian de llibres. Quand venia de temporada feya com nosaltres... treballar, menjar, dormir. Ara que tot ho té apunt, sempre paperots per terra. (*N' arreplega.*)



PAU.

(*De l' escriptori hont se ruyda 'l sarró y las butxacas: del sarró tréu trossos de mineral qu' examina y posa á puesto; de las butxacas, diaris, la pipa y tabaco, etc.*) ¿No ha vingut ningú?

BARTOMEU.

No, senyor, no... es á dir, *vindre*, no han vingut, han passat.

PAU.

¿Qui han passat?

BARTOMEU.

La Marineta.

PAU.

¿Aquella embolicadora? y ¿qué volia?

BARTOMEU.

Oh! no res, recomanarme que vosté no 's refredés... ¡l' estiman tant!

PAU.

¿Qui? ¿qui? ¿qui? (*creixent.*)

BARTOMEU.

La Marineta, donya Rossita.

PAU.

¿La tia?

BARTOMEU.

Sí, senyor, anaban juntas.

PAU.

(*Cremat.*) ¿Qué volian? ¿qué 'ls heu dit?

BARTOMEU.

¡Figuris!... que vosté 's ficaba al llit á posta de sol com las gallinas.

PAU.

¡Quin espionatge inaguantable!

BARTOMEU.

¿Que vol menjar? (*á part*) no sé quin nom donar als menjars que fá... sempre á deshora.

PAU.

Sí, depressa.

BARTOMEU.

¿Al menjador? ¿que vol pujarhi?

PAU.

No, aquí.

BARTOMEU.

(*A part.*) ¡Com ab los llibres!... no hi ha un mal menjadorot! no sé com lo papá vivia en aqueixa mena d' hostal... S' ha fet fe un menjador qu' enamora, ab vistas al jardí, piano, *escalfa panxas* y si no té convidats may hi menja. (*Surt.*)

PAU.

(*Llegint.*) Carta de l' altre tia. No pot ser més oportuna. A la d' aquí li faig nosa, la de Castell-follit m' escriu que hi vagi pera ferme ben veure de la séua actual candidata. L' una tia fá casaments,

l'altra 'n desfà. «Si no vienes casaré á Remedios,» ¡bonich nom pera muller d' un apotecari! «con un jo-»ven mucho más amable con tu tia; que no te quiere, »y sólo volverá á quererte cuando te decidas á *la-»brar* la felicidad...» Miri, tia, no tinch ganas de llaurar... ni felicitats, ni cap mena de cosa... Haurá de fer felis *al joven mucho más amable...*

BARTOMEU.

Bé, senyoret, ¿que vol que li serveixi jo 'l menjar?... La pobra Tuyas ne caurá malalta... Va tot malmi-rosa densá que vosté li ha privat l' entrada aquí.

PAU.

(*Somrihent.*) Diheuli... que si fá bondat la perdona-ré... en prova... que pot entrarme 'l dinar... pero qu' entri aquí com si entrés á missa... que no toqui res.

BARTOMEU.

No tingui por, entraré mirant en l' ayre... com una cegueta... ó ab los ulls tapats com la puput. (*Rihent.*) ¿Vol que 'ls hi tapi? (*Surt y torna al moment acom-panyant á la séua dona.*)

TUYAS.

¿Ahónt parém taula avuy? (*Mirant hont pot deixar la plátara, tovallóns, etc., que porta.*)

BARTOMEU.

No miris per terra desgraciada... sino 't fan fugir. (*Rihent li tapa 'ls ulls.*)

PAU.

(*Riuhen tots tres.*) Aquí... (*damunt del Atlas, que mira y tanca senyalant avants lo mapa que 's suposa volia estudiar, ab un objecte apropiat: una regla pla-na, un diari.*) ¡Mar de Behering!... esmorsaré al Polo Nord. (*S' assenta.*) Estant sol crech que 'm vaig tornant tonto, me faig brometas, me dich mots, me parlo en veu alta com á las comedias... Faréu café, féulo bó; espero al doctor Gráu (*á la Tuyas.*)

## ESCENA V.

PAU y DOCTOR.

DOCTOR.

No l' esperis...

PAU.

¿Ja ha dinat?

DOCTOR.

Pahit y tot, ¿quin' hora 't pensas qu' es? las tres tocadas.

PAU.

(*Menja, prepara las tassetas del café, copas de li-cor.*) ¿Una goteta de cognac? (*Pausa.*) Y bé, ¿que 'm diu de l' arribada de mon cusi?... ¡Jo d' ell! Acabarán

per ferli l' interior de casa séua aborrible... Vosté no té idea del continuo *nïch* y *nïach* d' aquella senyora.

DOCTOR.

D' aquellas senyoras probablement, perque suposo que la jove no es sempre tant *colometa* com avuy. Hi havia testimonis, lo séu marit arrivaba, volia semblar humil. 'S veyia que s' esforsaba.

PAU.

¡Pst! també bestréu algunas vegadas.. No hi ha dupte de que cap disputa duraria molt, si dels dos que 's disputan no més n' hi hagués un que tingués culpa... pero li asseguro que per cada paraula que l' Enriqueta diu, la méua tia recita un diccionari... sobre tot densá qu' ha vingut ab la séua amiga.

DOCTOR.

¿Séua? ¿y téua no?

PAU.

¡Amiga! ¡amiga! Soch atent ab ella, no té relacions per aquí, vol instruirse en las nostras costums y llengua...

DOCTOR.

Es hermosa.

PAU.

¡Pst! fora poch galant no sent del parer de vosté... Donchs si, densá que son aquí no 's passa dia sense discussions desagradables... sols quand vosté hi vé á passar la vetlla lo mal humor se dissipa. Fins la méua senyora tia fa uns quants dias que 'm mortifica ab insinuacions... que si soch sovint á Fontfreda, que si faig excursions ab l' Enriqueta y 'ls nens.  
(*Pausa.*)

DOCTOR.

¡Ja veurás! Tú no 't vols fer cárrech de que las apariencias están en favor de la téua tia.

PAU.

No hi ha apariencias que valguin... ¿Puch si ó no anar y venir d' aquí á Fontfreda tant com m' aco-modi? ¿Entre parents amichs com som Joaquim y jo son necessarias invitacions especials perque ell vingui aquí al meu Mas, perque jo vaja á casa séua? ¡No! ¿veritat? ¿Donchs á qué tals estranyesas de part de la tia? Tant més que després de tot y contant bé, potser en las cinq setmanas que mon cusí ha estat fora, potser no he anat á Fontfreda déu ó dotze vegadas...

DOCTOR.

Seguidas... es á dir dotze vegadas... de dia... ¿y... (*baixet*) las visitas nocturnas? ¿no las contém?

PAU.

¡Visitas nocturnas! jo... (*Alarmat.*)

DOCTOR.

Ab mí no fassis lo dissimulat.

PAU.

¿Jo de nit á Fontfreda? Sempre retirém plegats...  
Més hi va vosté.

DOCTOR.

Si; pero quand hem retirat... (*pausa*) jo no hi torno. No hi ha res més indiscret que la soledat del camp. Aquí los que may hi han viscut s' imaginan estar sempre sols, inobservats... y á causa del desenfeyament intelectual dels pagesos, de lo poch que tenen que dirse, sols s' ocupan d' esbrinar... comunicantse mútuament lo fruyt de las séuas observacions. (*Pausa.*)

(*Cambi de tó. Narratiu.*) Un demati, una nit casi, no eran las tres, me despertan las campanetas del cancell de baix de casa. «¿Qui hi ha? ¿Qué voléu?» «Per mor de Deu y dels Sants, un ferit, al hostel del Pere-fort.» ¿Sabs? hont comensa 'l camí ral. Me llevo, ensello jo mateix l' egüeta, prenh *las eynas*, carrer de la Font avall, passo las eras... y... ¡amunt! A mitj camí l' egüa se 'm desferra... á peu arrivo al hostel, veig al ferit... á qui ja no quedaba més qu' un alé de vida... l' *arreglo* com puch y me 'n torno al poble.

Paso per l' Abadia y dich al rector, que pe'l ben véure, anés á portar l' extremaunció... y mentres lo rector y jo parlavam; la séua majordona, un pagés vell que semblaba estúpit y una devota matinal, ja 's contaban, al mitj del carrer, d' hont jo venia, lo qu' habia succehit... y lo que succehiria!...

La devota había sentit passos, lo pagés había vist un pedrot al brancall de casa, la majordona tenia al cap dels dits crins d' animal... qu' ab gran interés tots examinaban... y dels passos, la pedra y 'ls crins, deduhian: que l' hostaler en persona había baixat á cridarme: es molt petitó y la pedra arribada sota 'l cordó del cancell ho provaba... de que jo había fet mitj camí d' anada á peu, la ferradura de l' egüa, que 'l pagés tenia á la mà n' era bon testimoni; que jo había tornat al poble en bestia enmatllevada... un *ruch*... *¡un ruch negre!* ho revelaban los crins que la majordona m' había cullit delicadament dels faldons de la levita... terminantse l' interessant conversa per lo consell que la devota donaba de resar un parenostre per l' ánima del ferit. . que ja *era un mort*... per la poca pressa que 'l rectó 's donaba.

PAU.

No dupto de la forsa deductiva dels pagesos.

DOCTOR.

No deduheixen perque son pagesos... deduheixen perque son molts los que comentan lo mateix fet... Igual passa entre 'ls soldats... una observació l' un,

un detallat l'altre... y entre tots saben la vida y miracles de tota la companyia... 'l batalló!

PAU.

¿Y 'ls pagesos d'aquí han deduhit? ¿qué?

DOCTOR.

Que no sols vas á casa 'ls teus cusins de dia, acompanyat, sino de nit sense companyia. Un ha reparat que no eras al teu Mas, per las finestras closas, que anabas á Fontfreda tart per las petjadas!... un gos que lladra á tal hora.

PAU.

L' historia del ferit... de l' hostal... de la devota...

DOCTOR.

Ni més ni menos... de manera que sense precisar, sens que ningú ho diga tot... entre tots los *dinhen* s' está fent la llegenda.

PAU.

Fins admitint que la méua respectable tia haja escoltat la llegenda... reconegui qu' es maldat séua lo deduhirne que si vaig á Fontfreda *sens companyia* es per la dona de mon cusi. (*Cremat.*) ¿Que no hi ha altrás donas de qui mal pensar? ¿la séua amiga? ¿la hermosa—vosté ho ha dit—l' hermosa viuda americana?

DOCTOR.

¿Vols callar? ¡Mistress Price! ¡tant rigorista! ¡tant devota! Cada diumenge fa duas horas de camí pera anar á missa al poble... ¡¡ara que 's prepara á rebre lo sant sacrament del batisme!! (*Irónich.*)

PAU.

¡Cambreras! ¡didás! ¡fregallots! (*Creixent.*) ¿Sab, senyor Grau, lo que *deduheixo* de las finesas deductivas de la gent de per aquí? que son tots uns viciosos, uns malvats... (*Pausa.*) Y vosté, á qui faig lo favor de créure menos *deductiu* ¿s' imagina també?...

DOCTOR.

T' agraeixo la distinció. En efecte, jo no deduheixo res sense bases sólidas, y 'l gos que lladra, las finestras closas, los claus del teu calsat, no 'm provan sino que potser ixes tart pera passejarte... pera enriquir la col·lecció de papallonas nocturnas de la discreta senyora americana.

## ESCENA VI.

Anteriors, TUYAS, després QUIM.

TUYAS.

¿Saben qui es al pati? lo senyoret d' allá baix, de Fontfreda. Enrahona ab lo meu home. (*S retira no gosant endressar res.*)

DOCTOR.

¡Quimet! (*Ha entrat.*)

PAU.

¿Vens directament? ¿Vols parlar-me?

QUIM.

Anaba als «Torrents...» hi ha una clotada de vinyas que passant ab lo tren m' ha semblat s' hauria de tornar á ensulfatar... Veurém si 'l mildiu enguany farà de las séuas... ¿qu' ha ensulfatat vosté? (*Al Doctor.*)

DOCTOR.

¡Ja ho crech! pobre de mi si no cullo vi... he gastat en vinyas tot lo que tenia. (*Pausa.*)

QUIM.

¿Quin esmorzar, veritat? dispenzi 'l mal rato que li hem donat. La pobre mamá...

DOCTOR.

La mamá de vosté lo que necessita es viure altre cop sent senyora absoluta de sa casa.

QUIM.

¡Si ja ho es!

DOCTOR.

D' aquí ve 'l mal. ¿Cóm vol que visquin ab armonia dos absolutismes? ¡perque suposo que també es reyna absoluta... la Colometa!

QUIM.

¿La méua dona? (*Somrient.*) Potser una mica massa... Una y altra haurian de cedir... (*Pausa.*)

DOCTOR.

(*A Pau.*) ¿Que ja has catalogat tots los minerals?

PAU.

May acavo; pero ja hi ha molt de fet... miri, miri. (*Li va ensenyant pedretas dels prestatges y llibretas hont se suposa qu' están descritas.*)

DOCTOR.

(*Apart, mirant las llibretas.*) Sense la visita d' aqueix (*Quim*) lo feya parlar... entrábam en lo terreno de las confidencias. (*Alt.*) Ho tens molt avansat... pero aixó 'm sembla que no es barita. (*Una pedreta blanca.*)

PAU.

¡Ah! ¡si vosté m' ajudés! ¿Si poguéssim passar uns dias junts?

DOCTOR.

Ja tornaré... ¡uns dias junts! no hi contis... mitj' hora un dia; mitj' horeta un altre; ¡vaja! (*A Quim.*) Si m' espera baixarém plegats... Vaig á fer una visiteta curta y torno á casa.

QUIM.

¿Un nou malalt? ¡no s' entendrá de feyna!

DOCTOR.

¡Ca! lo mateix de sempre... per no aburrirme 'l entreting. (*Se donan las mans. Surt.*)

## ESCENA VII.

PAU y QUIM.

PAU.

A tú te 'n passa alguna... no sigas altre de lo que ets: franch, espontani... ni 'ls vinyals dels «Torrents» t'interessan fins al punt de deixar la téua dona... un dia d'arribada, ni venint sense algun nen venias pera passá 'l rato.

QUIM.

(*Pausa.*) Si, porto un objecte... Venint he combinat diálechs subtils pera ferte parlar.. y no recordo res.

PAU.

Ni falta... ¿recordas lo principal? ¿lo tema?

QUIM.

(*Moviment de cap que vol dir Si.*)

PAU.

¿Malas noticias de Bilbao? ¿no m'ho has volgut dir ara poch per no entristir? ¿las minas s'han enrunat? ¿altra inundació dins las galerías? ¿dineros perduts?

QUIM.

(*Moviment que vol dir No.*)

PAU.

¿Te sents malalt? ¿los nens? ¿la tia?... ¿Enriqueta?

QUIM.

D'Enriqueta 's tracta... de la mamá.

PAU.

¿Han continuat... discutint, al tornarse á véure? ¿davant téu?

QUIM.

No. Com has vist, la mamá s'ha retirat... jo l'he seguida pera calmarla, consolarla... m'ha parlat... (*Cambi de tó.*) Escóltam, Pau, escóltam seriament... La cuestión de negocios no 'm preocupa... la defensa dels intereses qu'hem esmersat en l'explotació de las nostras minas...

PAU.

Ja t'ho deya jo. Més te valia ser ingenier pe'l compte del govern, cobrar lo sou sens grans afanys... de tant en tant una comissió al extranger pera estudiar lo que ni á tú ni al govern interessa...

QUIM.

Lo fet, fet está... Per defensar los nostros dineros aniré, vindré, viatjaré... las contrariedades ocoregudas son las de tot comensament d'explotació... No 's tracta d'aixó... Acavo de tenir llarga conversa ab

la mamá, he volgut que m' expliqués reposadament y á solas, los motius de queixa qu' Enriqueta li dona... ¡cosas de res! ¡susceptibilitats!... que devegadas no li respón, qu' altres li parla ab duresa... ahir sembla que la va tractar de «mal cor»... ¡de mal cor la mamá! la generositat personificada, sempre protegint un ó altre, arreglant gent desvalguda... ¡ho pot fer! es rica, li agrada conversar ab gent nova...

PAU.

No vull escusar á la téua dona... ¡pero, noy! la tia devegadas ni diu massa. Sempre t' invoca, tot t' ho dirá quand tornis.

QUIM.

La mamá... es mare.

PAU.

(*Ab broma.*) Naturalment; es mare téua, y Enriqueta ho es dels téus fills. (*Mitj rihent.*)

QUIM.

Té més edat...

PAU.

(*Tó natural.*) Qu' hauria de produhir major tolerancia.

QUIM.

No trovo la resposta de la méua dona criminal... mes no obstant, prova cert desitj de no deixarse menar, certa rebeldia que per forsa anirá convertintse en agridor, en antipatia... origen de discussions interminables...

PAU.

Que podrias evitar... tornant cadahú á casa séua... Vosaltres aquí á Fontfreda, ja que ho heu fet arreglar pera viurhi mentres los nens sigan petits... y la tia...

QUIM.

¿Lluny de Fontfreda?... ¡ben lluny! (*irónich*) tenint Enriqueta per únich company mentres jo fos fora, al Doctor que may es en lloch... ó á tú que sempre ets á casa.

PAU.

(*Llarga pausa.*) ¿Que sempre soch á cosa téua?... ¡Quimet! ¡Joaquim! ¿parlaseriament? Diustú, perque aixis t' ho sembla, que passo mass' horas á la villa Fontfreda... ¿ó t' ho fan dir?... Mira com sense las preparacions que venint aquí meditabas hem arribat á la conversa que probablement desitjas... La tia...

QUIM.

Sí, la mamá trova que la téua... assiduitat... mentres soch fora...

PAU.

Es... exagerada... No m' estranya... Mentres jo hi soch no pot fer prédicas llargas, ni trovar massa taras... pero lo que sembli ó deixi de semblar á la tia la méua... *assiduitat*... malgrat lo respecte que li dech



com á parenta, com á mare téua, com á senyora... me té... m' interessa menos de lo que... la tal... *assiduitat* te sembli á tú.

QUIM.

¿A mi?...

PAU.

¡Tens rahó! Lo senzill fet de dirme lo que ta mare pensa, demóstra lo que pensas tú. No vull insistir obligante á dirme ab paraulas lo que la téua actitut, ta visita després d' un pesat viatje, me diuhen clarament... Pots tranquilisar á la téua mamá... no tornaré á posar los peus á Fontfreda.

QUIM.

¡No exagerém! Ni jo 't dich que no tornis á casa, ni hò ha dit la mamá, ni ho vol ningú... ¿qué semblaria després d' haberhi dinat tant suvint mentres jo era fora?

PAU.

Hauré de retirarme poch á poch... ó millor encara, pretestar un negoci urgent... á qualsevol part... (*Cambi de tó.*) ¿Quina necessitat tinch de donar explicacions á ningú? (*à part*) ¿no soch llibre? (*Regira papers, trova una guia de ferrocarril.*) Avuy passa 'l ràpit (*ab lo dit en lo llibret*) á las onze vint y nou... Aqueix vespre mateix me 'n vaig... á Suissa, á Louchon... precisament ja tenia ganas de mudá d' ayres. (*Enfadat, crescendo.*)

QUIM.

Suposo que no te 'n anirás sense venir á despedirte... 'L ràpit passa tres vegadas per semana, podrias esperar.

PAU.

No, avuy mateix... ¿Despedirme? ¿de qui? ¿de la tia que desitja saberme lluny? ¿dels nens, que pensarán en mí com pensan en tú quand ets fora, en tú que 'ts lo papá? ¿d' Enriqueta, qu' estém insultant tú y jo... Jo involuntariament, tú ab premeditació?

QUIM.

¡Pau! no sé fins á quin punt lo nostre parentiu, més que 'l parentiu, la nostra amistat, t' autorisa á parlarme com me parlas... Si jo cregués que la méua dona...

PAU.

¡Calla beneyt, calla! ni saps cóm tréuret las paraulas de la boca... ¿Vols que 't diga lo que no gosas dirme? es ben senzill... Me vols dir: no 't vull per casa mentres jo no hi siga... lo qual, ho repetesch, es insultant per Enriqueta... y per mí; pero com no 'ns hem de degollar á cops de sabre ni fusellar com dos cafres...

QUIM.

¿Y per qué no? ¡si 'l cas ho exigis!

PAU.

Perque som cusins germans, perque ets pare de fills qu' estimo com si fossin meus, perque jo no 't voldria matar, perque tú no ets prou vil pera *suprimirme* indefens... Prenc'h no obstant las téuas precaucions com un insult y 'm tinch per insultat... d' un género especial, dels insultats que guardan l' insult responen'thi solament ab lo desdeny.

QUIM.

Donchs no 'm desdenys; que si bé estich cert y segur de la fidelitat...

PAU.

¡Home! llástima 'm fas empleant, referinte á la téua dona, que respecto més que tú, certas paraulas.

QUIM.

No tornis á dir qu' insulto á la méua dona. Soch únich jutge de mas paraulas y no accepto...

PAU.

No acceptas, ¿qué? ¿observacions de part méua? Acceptalas ó no, fetas están.

QUIM.

¡Pauhet! ¡Pau!

PAU.

No cridis home, no cridis... alló de:

»Al campo D. Nuño voy

»donde probaros espero...»

es cursi, passat de moda... Tinch rahó prenent seriament lo que m' has dit y vull continuar teninte no prenente per lo trágich... Entornat'en á casa téua y digas á la téua mamá... lo que vulgas... que m' has fet por... tanta, que no tornaré á casa vostra... fins que m' hi feu venir pregantmen tots... y tú 'l primer.

QUIM.

De manera que resulta de la nostra conversa...

PAU.

Que 'ts un excel·lent ingenier, un fill respectuós y tendre, pero un amich duptós, un marit poch segur de sí mateix... y de consegüent de sa muller.

## ESCENA VIII.

QUIM, PAU, ENRIQUETA, HELENA.

ENRIQUETA.

(*Lleugera y amaneradeta.*) ¡Ja veus, marit pervers! no tornant tú hem vingut nosaltres (*baix*) no 'ns hem vist... casi! (*Alt.*) Estaba nerviosa esperante, los nens me preguntaban hont eras...

HELENA.

Yo he conocidu su... des... pechamiento.

ENRIQUETA.

Y m' ha proposat una passejada... pe 'l jardí.  
¿Anèm fins á la «masia gran»? li he dit jo, ella no volia.

HELENA.

¿Visitar un gentleman que vive... solteramente! ¿oh!

ENRIQUETA.

No gosabam deixar sola.. á la sogra (*fa una ganyeta*) á la mamá (*veyent que son marit la renya ab la mirada*) que per cert s'ha dignat dirigir-me la paraula... indirectament... «¡Anéu! ¡anéu!» y s'ha quedat llegint la novela qu' has portat tú (*á Pau*) li he promés que li ensenyarias la téua collecció de minerals, de lepidópteros, l' herbari. (*Referintse á Helena.*) Ademés no 'm desagradaba saber cóm viu l' home al estat selvatge. (*Dona toms per la cambra.*) (*A Pau.*) ¿Sabs que per un ricatxo no t' arruinas en superfluitats? (*A Quim.*) Vaig fins als Torrents tot fumant un cigarro... que 't compri qui no 't coneixi... (*A Pau.*) Debias demanarli explicacions sobre 'l gran negoci... ¿oh! no ho neguis, tú 'l entretenias... ¿Avaro! ¡per cinq mil duros que hi tens! (*A Helena que regira l' herbari*) un solterot rich, més de lo que mana la lley de Deu!... ab un surtit d' oncles y tias que cada dos per tres li fan la gracia de legarli qui una finca, accions, diners, (*ensopega ab una senalla de pedruscalls*) ó li demostrabas lo resultat de las téuas excursions, dels téus estudis d' aficionat... un aficionat naturalista, encara més pesats que 'ls aficionats á versos... gent inofensiva qu' un pot no escoltar, mentres que 'l geólech d' afició es un sér insuportable... la més petitã pedreta (*ne pren una de la senalla*) ¡ola! un trosset de roca terciaria... ó terciaria... (*rihent*) no digas (*á Quim*) que tú també quand nou casats vam vindre per aqueixas terras, prou ofenuset eras. (*A Helena.*) Per ells, lo torrent més bonich, l' avench més fondo y horrorós es... ¡una esquerda cósmica!... Una estreta y fresca vall rodejada d' altas cingleras... l' inmens cráter apagat (*rihent més fort*) ¡apagat! per sort qu' está apagat... ¡y fret!... (*Cambi.*) ¡Bè! ¿qué teniu? ¿sabeu que la vostra recepció es bastant... freda?... casi tant com lo cráter...

QUIM.

La sorpresa de véuret per aquí... ¿no hi habias vingut may? (*Pausa, está com avergonyit.*)

ENRIQUETA.

(*Irónica.*) Moltas vegadas. (*Marcat. A Helena.*) ¡Lo mas del nostro cusí 's trova tant prop del nostre!

HELENA.

Me habia dicho usted que las colecciones estaban veramente... importantes... ¡Usted las ha visto... ya! (*Marcat ab perfidia.*)

PAU.

(*Mirada terrible à Helena.*) Es no obstant lo primer dia qu' honras ma casa ab ta presencia (*Ueuger*) no diràs que no 't parli en estil noble. Precisament ne parlaba'm ab Joaquim... densà que soch aquí no heu acceptat encara ni l' un ni l' altre una cadira à la mèua tàula.

HELENA.

No haber sitio por muchas gentes. (*Per l' atlas.*)

ENRIQUETA.

(*Ab la sombrilla espenyentlo.*) Es ademés poch segura.

PAU.

(*Forsat.*) Aquesta es la mèua tàula de treball.

ENRIQUETA.

(*Forsada.*) D' aficionat à pedras menudas.

PAU.

Quand m' hi poso rebo à dalt... un menjador com de convent... També deya à Joaquim qu' insistia perque us convidés à tots y tragués la pisa fina que precisament no puch ferho per ara y tant.

ENRIQUETA.

Escusas...

PAU.

No, de veras, penso emprendre un viatge d' alguns mesos.

HELENA.

¿Un viaje? (*Sorpresa.*) ¿Es posible!

ENRIQUETA.

¿Quand l' has decidit? ningú t' habia sentit parlar...

QUIM.

L' home solter avuy es aquí...

HELENA.

Y se va usté... ¿prontamente? (*Com indiferent.*)

QUIM.

Hoy mismo.

PAU.

En lo tren que passa à las 11 y 29 minuts.

ENRIQUETA.

¿Y te 'n vas sense donar un sol petonet à la Nini-na? ¿al teu fillol?

PAU.

Fèulos muntar tots cap al tart... després d' haber dinat... tinch molta feyna... l' estació es una mica lluny.

ENRIQUETA.

Lo qual vol dir en bon català: ¡M feu nosa! ¡Adeu! y bon viatge... ¿No 's pot saber ahónt t' encaminas?

QUIM.

A Suissa, à França.

PAU.

Sens demora fixa.

ENRIQUETA.

(*A Helena, posantse un quant que s' havia tret.*  
¡Vamos! (*Repara que Quim y Pau no's donan las mans. Cambi de tó, baix á son marit.*) ¿Qué passa?  
¿per qué te 'n vas sens dir adeu á ton cusi?... y tú,  
naturalista de per riure, ¿qué t' ha fet lo méu home  
pera mirartel tant de reull?

QUIM.

¡Jo!

PAU.

¿A mi?

HELENA.

(*Que regira llibres fingint indiferencia.*) ¡Vamos!

ENRIQUETA.

(*Baix, primer terme.*) Sou massa formals un y altre per haberos disputat sense motiu... (*A Helena.*)  
¡Si, vamos! (*Helena tot regirant desapareix per una porta lateral.*) Qüestions d' interesos no crech que pugan...

QUIM.

¡Aném! ¡aném! déixat d' interrogacions, no arrufis lo nasset (*riure forsat, li vol passá la má pe 'l nás avall*) las noyas ben educadas...

ENRIQUETA.

¡Callan y creuhen! conech lo precepte... me l' han fet observar essent fadrina, l' he observat de casada. (*Cambi de tó.*) Deixo de ser la noya ben educada y pregunto ab *indiscreció* ¿per quin motiu dos homes que fins avuy s' han estimat deixan de mirarse ab afecte al despedirse?

QUIM.

Repetesch que... estém perdent temps... aquella senyora 'ns espera (*mirant al corredor*) no sé ahónt... No ja com á noya; sino com á esposa t' ordeno...

ENRIQUETA.

¡Ordeno y mando! ja ha comparegut lo tirá qué hi ha en tot home... Donchs jo 'm rebelo, desobeheixo 'l mandat, insistint, preguntant ¿per qué heu renyit? ¿per qui?

PAU.

No vulgas saberho.

QUIM.

Es inútil insistir.

ENRIQUETA.

La vostra persistencia en callar es més eloqüent que no ho serian las paraulas... Heu discutit á causa méua... (*Pausa.*)

PAU.

¡Enriqueta!

QUIM.

¡Anem!

ENRIQUETA.

A instigació de la mèua *sogra* (*rabia*) que ja fa pocas horas ha insinuat cosas que no he volgut ni sisquera fer veure qu' entenia.

QUIM.

No t' autoriso à que parlis de la mèua mare en semblant tò, ni à que preguntis...

ENRIQUETA.

Donchs jo insisteixo en preguntar...

PAU.

(*Cremat.*) Fas bé insistint. Lo teu *senyor* pretén que durant la séua ausencia he anat massa suvint à casa vostra, que la nostra amistat...

ENRIQUETA.

Quimet... ¡Joaquim! ¡tú has gosat! (*Horrorisada.*)

QUIM.

¡Anem! (*Volent péndrela pe 'l bras.*)

ENRIQUETA.

¡No 'm toquis! no necessito 'l bras d' un home que m' insulta. (*Fuig.*)

QUIM.

Y tú, ans de poch parlarem més llargament. (*Surt.*)

## ESCENA IX.

HELENA, PAU.

(*Helena corrent darrera la parella. Pau l' atura ràpit, pren bitllets de banca d' un calaix, los posa dintre un sobre y 'ls hi dona en lo precis moment en que Quim torna à entrar no habent vist à Helena per fora l' habitació.*)

HELENA.

¿Por qué tanto dinero?

PAU.

(*Rapidísim.*) ¡Biarritz! «Hotel Victoria» por si no nos vemos...

## ESCENA X.

HELENA, PAU, QUIM.

QUIM.

(*A Helena.*) Enriqueta l' espera... ¡ah! (*veu à Pau donant la carta*) (*baix ràpit*) aqueixa inocent no sospita l' ofici que li fas fer... la carta que li has donat no arribará à qui la destinas.

PAU.

(*Compassiu y desdenyós.*) ¡Ximple!

QUIM.

¡Cobart! ¡Si 'ts home... quédát! Demá ans d' eixí 'l sol, t' arrenco l' ànima... estich segur de matarte.

PAU.

(*Desdenyós.*) Matam avuy mateix... pe 'l camí de l' estació 11 y 29... hora de Madrid... ja saps, retrassa...!

QUIM.

Las téuas brometas me provan qu' ets un... indecent! (*aixeca 'l bras*) ¡un... (*exasperat.*)

PAU.

(*Li aguanta 'l puny ab forsa.*) ¡A l' hora que vulguis...!

QUIM.

Ab armas que no fassin soroll (*senyala 'ls florets*) sense testimonis... darrera 'l téu hort (*surt corrent.*)

PAU.

Entesos.

## ESCENA XI.

PAU y DOCTOR.

(*Pau, que s' ha deixat caure en una cadira y branda 'l cap entre las mans, després d' haber despenjat un parell de florets; no sent entrar al doctor.*)

DOCTOR.

¿Que ja es fora 'l Quimet?

PAU.

Lo Quimet y la Quimeta... y 'l diable que se 'ls emporti.

DOCTOR.

¿Has tingut visitas? ¿qué 't passa?

PAU.

Qu' alló de la dolsa pau de la natura y la llum de las estrellas y 'ls llibres amichs... son frases, que lo viure aquí es insuportable, que no tenint motius majors las cosas més fútils hi prenen proporcions enormes... que la discordia natural entre una sogra, que no es bastant vella pera ser beneyta, y una nora que ja no es prou noyeta pera obehir com un agnell... excitada per uns y altres, per oficiositats inoportunas, ha produhit un escándol, que 'l Quimet y jo 'ns hem dit... bestiesas!!

DOCTOR.

¿Y qu' us voleu matar? (*Senyalant las armas que Pau tracta d' amagar.*)

PAU.

¡Pst! ¡vaji á saber! (*Lo Doctor fa moviment d' andrsen.*) ¿Ahónt va? no corri... He parlat al home d' honor, al militar. ¡Si hagués cregut que s' habia d' es-

ferchir! M' ha de prometre que no farà ni dirà res per impedir que 'l mèu cusi y jo 'ns trovem cara á cara... ¡sino...! (*Corre á la porta.*) ¿M' ho promet? Sino 'l tanco y d' aquí no surt! (*Enérgich.*)

DOCTOR.

¿Voleu trovaros cara á cara y un' arma á la mà?... Prometo no dir res... á una condició...

PAU.

¡Sens condicions!

DOCTOR.

Donchs estigui bó. (*Cuadrantse.*) ¡Y tracti de tancar-me! D' aquí vint minuts soch á Fontfreda y parlo á tothom de la barbaritat que vostés projectan.

PAU.

¡De çap manera! mon cusi créurá que tinch por d' ell.

DOCTOR.

¡Donchs la condició!...

PAU.

¿Quina?

DOCTOR.

Que 'm diguis hont voleu matarvos, á quin' hora?

PAU.

¿No dirá ni farà res pera impedir...?

DOCTOR.

¡Paraula de cavaller! ¡de soldat honrat! Vull ser prop de vosaltres... pera ajudar al que caygui.

PAU.

A dos passos d' aquí... darrera l' hort, la paret que dona al camí vehinal... de matinada.

DOCTOR.

¡Gracias!... preparat... jo també hi vaig.

(*Lo Doctor se 'n va. Pau després d' haber llensat lo floret com repugnantli, se deixa caure abatut davant l'escriptori.*)

TELÓ.



---

# ACTE TERS Y ÚLTIM

---

La decoració del primer acte: es de nit, làmpara de suspensió encesa, idem càrcel damunt una reconera, tauleta rodona, tábula de joch, la tábula de menjar cuberta ab un tapis. La Sogra llegint, Quim prop d' ella regirant papers, esquinsantne, tancant plechs dintre 'l calaix d' un secretari que té davant, lo Doctor jugant á escachs ab Mistress Price. Cambrera endressant, anant y venint.

## ESCENA PRIMERA.

QUIM, DOCTOR, HELENA y SOGRA.

DOCTOR.

(*Preocupat, mirant suvint á Quim.*) Li dich, senyora, qu' ab duas jugadas está perduda... ha de pendre 'l meu cavall... per forsa! ¡prench ab la torre lo peó que me l' ha pres...! ¡al rey!... Vosté sacrifica la dama... ¡al rey altra vegada!... *¡finish!*

HELENA.

V. siempre espantar á la enemiga.

DOCTOR.

¡Enemiga no! tot lo més, adversaria... accidental!

HELENA.

Es costumbre un... poquito... primitiva...

DOCTOR.

¡Oh! ¡Som tant primitius per aquí! Vostés als Estats Units no ho son tant ¿veritat?

HELENA.

¡Oh! ¡nôo! ¡nôo!

DOCTOR.

(*Rihent.*) Son derivats, producte exquisit d' un sabi encreuhament de rasses...

HELENA.

Nosotros no hablemos...

DOCTOR.

¡Inútilment! De tot hi deu haber. Vostés son me-

nos demostratius que nosaltres los greco-llatins... ¿recorda 'ls héroes d' Homero? s' insultan, volen intimidár al contrari, «estriparé 'l téu pit ab las méuas unglas,» diu Aquiles, «xuclaré la téua sang...»

HELENA.

Aquiles no ser un *gentleman*.

DOCTOR.

Y jo tampoch, probablemente, perque li dich que 'n dos cops li mato 'l rey.

HELENA.

¡Oh! no quiero decir esta cosa... hablamos de los héroes de Homero. (*Reflexiona un moment mirant las pessas.*)

DOCTOR.

Ja pot reflexionar... ¡plam! ¡plam! perdo 'l cavall, prenc la dama... (*Per Quim*) ¿Qué deu fer? ¡sembla resolt!

HELENA.

¡Abandono! (*Arregla las pessas per altra partida.*)

SOGRA.

(*A Quim.*) ¿Saps lo que pensaba? No li diré res á Helena, no goso preguntarli per qui era la carta... L' he vigilada densá qu' heu vingut, y t' asseguro qu' encara no s' han parlat. (*Son fill aprova ab lo cap.*)

HELENA.

(*Al doctor.*) ¿La *revanche*?

DOCTOR.

Li faig saber que també guanyaré.

SOGRA.

(*A Quim.*) Si de cas li donará al pasar davant del seu cuarto... li diré que 'n mudi. (*Quim aprova.*) (*A Helena.*) ¿No tiene V. calor en aquel cuarto?

HELENA.

¡Si!... pero con el ventana abierto...

SOGRA.

Valdrá més que dormi prop del méu cuarto. (*A Marineta.*) Li arreglarás lo cuarto blau. (*Marineta fa que si ab lo cap y 's retira.*)

DOCTOR.

¿Véu...? (*per una jugada qu' ha fet*) las perdrá totas... aquest gambit no 's defensa així.

HELENA.

¡Es posible! pues yo...

DOCTOR.

¿Vol inventar una defensa nova? ¡Si está més analisada y coneguda! y...

HELENA.

V. por sus amenazas me... hipnotiza...

DOCTOR.

¡Li sugestiono malas jugadas!

HELENA.

Si no fuese la... sugestión...

DOCTOR.

¡Vosté guanyaria sempre! no 'n dubto. Per alguna cosa ha de servir lo estar al corrent de las anticallas que 'n dihem ciencia novissima... ¿Veu? *echec...* doble, perd la torre...

## ESCENA II.

Dits, ENRIQUETA y CAMBRERA.

(*Entra Enriqueta. Arreplega algun traset dels nens, los dona á la cambrera que la segueix, la cual haurá deixat damunt del trinçant quatre palmatorias, una d' encesa.*)

ENRIQUETA.

(*A la cambrera.*) Demá tot serán prèssas... ¡miri! 'l cubert del senyoret Aleix... (*Vehent las palmatorias.*) Posi bugias novas. (*La cambrera pren dúas palmatorias que tenen la bugia curta (l' espelma, com diuhen malament á Barcelona) se las emporta, revé altre cop ab las bugias senseras... Mentres la cambrera es fora, Enriqueta plega un paper vert ó vermell y 'l retalla en collaret per las bugias... afecta gran atenció per lo retallament.*)

QUIM.

(*A la Sogra.*) Sembla impossible tanta dissimulació... ¿no la veu ab quina tranquilitat va y bè?

SOGRA.

Espera la carteta del cusinet... vol saber las séuas intencions...

ENRIQUETA.

(*A la cambrera.*) ¿Han pujat aygua á tots los cuartos? ¿han fet las giras á tots los llits? (*ab veu molt natural.*)

CAMBRERA.

Si, senyora, tot está llest.

ENRIQUETA.

Poden retirarse (*ja casi es fora la cambrera quand Enriqueta li diu sense cridar, naturalissimament*) dirá á la cuynera que demá al demati fassi 'l xocolate pe 'ls nens... á las cinq.

QUIM.

(*A la Sogra.*) ¿A las cinq?

ENRIQUETA.

Y vosté muntará pera vestirlos aixi que s' hi vegi.

DOCTOR.

¿Ahont vol anar tant demati? (*Ab broma.*)

(*Enriqueta dirigintse ahont son lo Doctor y Helena: la Sogra crida á Helena.*)

SOGRA.

¡Helena! ¿qué quiere decir *dining room*? hi ha autors que s' imaginan qu' un ha de saber totes las llengüas... y *remember*?... aquí (*ensenyant lo llibre. Helena s' ha aixecat sense passar prop d' Enriqueta. Enrahona baixet ab la Sogra, seguint ab lo dit pasatjes del llibre.*)

ENRIQUETA.

(*Al doctor.*) Vull anar á Reus... ja he enviat un telegrama al papá.

QUIM.

¿A Reus? (*Pausa; no gosa cridar; Helena ho coneix y 'n profita pera retirar-se.*)

HELENA.

¡Bona nit y buena hora! (*Fent la graciosa. Pren una palmatoria y 's retira. La saludan ab lo cap.*)

QUIM.

(*Més fort qu' avans.*) ¿A Reus?... ¿ab los nens?

ENRIQUETA.

(*Sense ferli cas.*) (*Al doctor.*) ¿Vol acompañarnos?

QUIM.

¿Y qui t' ha autorisat?

ENRIQUETA.

Si vosté no vé m' acompañará 'l cusi Pau... encara hi soch á temps pera ferli dir... ¡Miquel! (*criant al criat*) anirà al «Mas gran»...

SOGRA.

¡Naturalment! ¡Sols l' audacia pot salvar la situació!

QUIM.

¡Mamá! ¡Enriqueta! no m' exasperin entre uns y altres. (*Rápit.*) ¿Per quin motiu te 'n vols anar á Reus? (*Li pren lo puny.*)

ENRIQUETA.

(*'S desfá d' ell ab energia.*) (*Pausa.*) Perque no puch viure hont no soch respectada. (*'S retira prenent tremolosa una palmatoria qu' encendrà en altra que n' hi haurá d' encesa. Pausa, estupor.*)

### ESCENA III.

SOGRA y DOCTOR, després MARINETA.

SOGRA.

(*Rápit.*) ¡Corre! á veure si de cas té ja la carta, si la llegeix, si escriu al cusinet!... (*Quim surt corrent.*)  
¡Amich Gráu!

DOCTOR.

¿Amich Gráu? no soch amich de ningú.

SOGRA.

¡Doctor! ¡quins disgustos! aixó no es viure... ¡pólsim!  
¡pólsim!

DOCTOR.

¡No soch doctor, ni amich... de personas mal pensadas!

SOGRA.

¿Mal pensada jo? Me sembla que la cosa es clara. Lo méu fill té paraulas ab lo séu cusi... lo cusinet se 'n va... la *senyoreta* 'l segueix... Aixó no es mal pensar... No sembla sino que fins la suposició més natural siga ofensant per la séua protegida.

DOCTOR.

Jo no protegeixo á ningú especialment... Protegeixo á tothóm... tractant de desfer equivochs que poden produhir conseqüencias fatals.

SOGRA.

Si Enriqueta no dona explicacions claras, si persisteix en son orgullós mutisme, si en lloch d'apaciguar al séu marit *ab provas*, continúa no volent ser discutida... la deixarem anar ab lo séu papá. Se li passa una renda, ja que 'l méu fill va fer la noyada de pëndrela sense dot, accontentantse del bon nom, l'educació perfecta... ja veu los resultats que dona l'educació perfecta de la nostra jove!... guardém los nens... ¡Aixó sí! ¡que no se 'n dugui 'ls nens, los méus fillets!... Vosté l'acompanyará ¿veritat? á ella sola... 'l Quim será llevat y veurém si gosa emportársels...

DOCTOR.

¡*Anda! ¡anda!* qui més hi sap que més hi diga. Ningú creuria qu' una senyora de bon seny com es vosté, quand no 's tracta de la séua nora, puga imaginar plans tant sense cap ni centener...

SOGRA.

¡Si vosté sapigués!

DOCTOR.

¿Qué? ¿'ls crims qu' ha comés Enriqueta?

SOGRA.

¡Si li sembla poch! Encara que no més fos lo de voler abandonar al séu marit?...

DOCTOR.

¡Vaji á saber si l' amenassa es séria!

SOGRA.

Además, es desdenyosa, tot ho vol saber millor que jo. L' ofen que 'l séu home siga carinyòs ab mi... y pera ferme rabiari... sempre... sempre, fent com qui s' amaga, pero estant certa de que jo la veig... ¡bb!  
¡bb! besántse com dos coloms... (*rápít*) ¡fástich me fan!

DOCTOR.

(*Rihent.*) ¿Y res més?... creguim á mi... tot se cu-

raria ab unas bonas parets ben gruixudas... d' uns quants kilòmetres de gruix, entre vosté y ella... tot lo que 'm conta es conseqüència del sistema... Si visquessin separats, evitant discussions, vosté y ella serian d' alló més amigas.

SOGRA.

Impossible... té massa fums... es filla de noble... y jo... de fabricants... un dia m' ho va tirá á la cara.

DOCTOR.

Dispensi, dispensi, lo *dia* en qüestió jo era present. Vosté li va dir qu' ella era *filla d' un noble... pelat (rihent)* y ella li va respondre... *vosté ho es d' un cotó-retort que tenia molta llana.*

SOGRA.

(*Creixent.*) Es imperiosa, llunática, familiar ab los homes, lleugera...

DOCTOR.

¡Encara 'm farà enfadar! ¿Ab quins homes ho es familiar?... ¿ab mi? ¿ab lo sacristá, 'ls diumenges quand baixém á missa al poble? (*serio*) ¿lleugera? ¿ab lo nebot de vosté?

SOGRA.

¡Sí, senyor! jo sè 'l que sè... davant es una cosa y darrera n' es un' altra.

DOCTOR.

Encara que ho vegés no creuria qu' una senyora fins ara tan reservada haja escoltat...

SOGRA.

¿A un ximple? ¿á un desenfeynat? ¿á un poch seny?... ¡Ay! ¡ay! ¡no 'l feya tan jove á vosté! Ab los anys qu' ha corregut per aqueixos mons de Deu, d' un regiment al altre, suposo que may haurá vist... que *l' altre* fos superior al marit per cap concepte... Los... *enganyats* no son may los contrafets, los rabiosos, los dolents. La dona que té un marit que per un concepte ó altre li fá passar mala vida, prou feyna té ab lo séu salvatge, pera ocupar-se en bromas, mentres que la ben contemplada, servida y mimada... per variar... En cuand al meu nebotet, li asseguro qu' es una pessa! Encara no era aixís .. ja 'l van haber d' enviar d' intern á un col·legi per no sé quins enredos ab una cambrereta... Eusebia 's deya...

DOCTOR.

Sí, pero d' una cambrera...

SOGRA.

...Era aragonesa... ¿á la muller d' un amich? ¿d' un parent? Los disbauxats no respectan res... ¿que 's figura que hi crech jo en lo séu entussiasme per las rocas y las plantas y 'ls escarabats? Comedia, comedia pura... ¿ell tancar-se aquí? Seguirme desde l' istiu passat, venir á viure al «Mas gran»? ¡perque jo venia á Fontfreda... ¡com m' estima tant!

DOCTOR.

¿Y qui li diu que no haja vingut, que no l' haja seguit á vosté, precisament perque ab vosté viu desde fa un any un' altra persona?

SOGRA.

¿Quin' altra persona? ¿la Marineta?

DOCTOR.

No 's fassi la desentesa... l' hermosa americana.

SOGRA.

¡Vosté si que 'n es de mal pensat!... Un ángel, que no més plora los anys qu' ha perdut lluny de la religió verdadera... que llevat los moments que la bona educació l' obliga á estar entre nosaltres, no fá més que llegir llibres... aixis (*grossos*) fins ne llegeix de grechs, de llatins!

DOCTOR.

No obstant...

SOGRA.

Respong d' ella com de mí mateixa.

DOCTOR.

¡Lo que pot la prevenció! Per si Enriqueta es ó no poch atenta ab vosté... ¡no digui! lo motiu principal es aquest... vosté li atribuheix intencions perversas... mentras que d' una Mistress... ¡no sé cóm! ¡no sé quant!

SOGRA.

Mistress Price... ¡prou conegut qu' era 'l séu marit... á la séua terra! ¡durant la guerra de... de blancs y negres, va ser així com general!

DOCTOR.

Y avants de ser general... d' aficionats, había sigut fondista, conductor de tren, comerciant de drogas... quebrat, explorador de minas... á California...

SOGRA.

(*Interrumpentlo.*) Ans de la guerra... ¡ingenier! ben explicat qu' ella m' ho té; al terminar la guerra, aixó com...

DOCTOR.

¿General?... Tots los americanos ho eran... N' hi había casi més qu' aquí á Espanya. ¡Vosté s' imagina que tot lo qu' ella li diu es l' Evangeli! A mí sempre m' ha extranyat que la senyora d' un ex general...

SOGRA.

Bé, vosté perque li tèn mania... lo séu home no era general... de bó-de-bó, dels que ab feyna ó sense, sempre cobran... per xó 'ls séus amichs al terminar la guerra li van donar una col·locació, lo van fer vice-cónsul.

DOCTOR.

¡Rahó de més! ¿Per quin motiu, mort ell, la viuda 's quedá lluny de sa patria, sense relacions, sense acudir als séus parents?

SOGRA.

A causa d' uns papers y de no sé quins certificats que no están prou clars... Quántas vegadas li haig de dir que 's va casá á California, en la regió de las minas; son pare hi feya... negocis... era viudo sens altre fill ni filla... Sembla que no hi habia ni parroquia ni ajuntament... Se va casar en mitj d' uns barrancs qu' esparveran... ¡Vaji á cercar certificats per aquells andorrials!

DOCTOR.

En resumen... ¡qu' era casada davant l' altar de la naturalesa, sota la volta celeste!

SOGRA.

Psé... la pobre 's va casar tant com pogué... per aixó, densá qu' es viuda... y n' he fet la méua amiga, reconeixent la superioritat de las nostras creencias...

DOCTOR.

Vol ferse católica, apostólica...

SOGRA.

Si senyor, si, cristiana com nosaltres... y quand ho siga, encara que enemiga com es de... galanteixos... ¡fins m' ha confessat qu' aborreix als homes! pot ser siga difícil; pero no perdo las esperansas de trovarli un marit... (*Pausa.*) ¿Sap en qui he pensat? ¿vosté 'l coneix? (*Mitj rihent.*)

DOCTOR.

¿Qué sé jo?... ¿Miquel?

SOGRA.

¿Un criat?

DOCTOR.

¿Un home de per aquí? ¡n' hi ha tant poch!

SOGRA.

¡Lo jefe d' estació! Don Lucio...

DOCTOR.

Es bon mosso... una mica tacadet de roba... unglas de xino... brutetas y tot...

SOGRA.

¡La Companyia es pobre!... Es un senyor molt obsequiós. Cada vegada que passem per davant l' estació 'ns fa mil galanterias: tréu una cadira, l' espolsa... l' altre dia 'ns volia pesar á la báscula... ¡Helena y jo vam riure lo que no 's pot dir! L' amabilitat de la báscula no habentli donat bon resultat... se va tréure un cromó, de no sé hont.. y 'l va regalar á Helena: era l' anunci d' un balneari que li debían haber donat porque 'l plantés á la sala d' espera... una ninfa d' alló més frescament vestida... (*Riuhent. Pausa.*) Mentres vosté 'm fa enrahonar, qui sap lo que 's passa per llá dalt. (*Tota afigida.*)

DOCTOR.

¿Qué vol que 's passi? Enriqueta deu preparar lo menester pe'l viatge, los nens dormen somiant que



van en ferrocarril. (*A part.*) ¡Més que ella hi penso!

SOGRA.

¿Vosté creu que gosará anarsen?.. (*Entra Mari-  
neta portant una cistella ab cartas y fitxas, un servey  
de thé.*) ¿Qué fa la senyoreta?

MARINETA.

Lo senyoret volia parlarli, m' ha enviat á trucar  
al séu quarto... y no m' ha respost... Llavors lo se-  
nyoret m' ha fet encendre la lámpara gran del séu  
escritori y fa rato qu' escriu.

DOCTOR.

¡Vaji! ¡vaji! tracti d' apaciguarlo... ¡creguim! con-  
vé... diguili que tot lo qu' ha pensat d' Enriqueta y  
de Pau... son suposicions infundadas... tracti de re-  
conciliarlos.

SOGRA.

¡Jo! ¡que s' arreglin! entre marit y muller no vull  
intervenir.

DOCTOR.

¡Aixís ho hagués fet sempre! ¡Avuy convé molt!  
¡moltíssim! parli á Enriqueta, fassi trucar al séu  
quarto, avansi vosté dihent ab tó festiu: soch jo... *ta  
sogra*, ¡y veurá com desseguit obra! distregui al  
séu fill, párlils á tots dos ab naturalitat, ab gracia,  
com sap ferho quand vol...

SOGRA.

¡Ay! ¡ay! ¡qué *galantes* estamos!

DOCTOR.

Cóntils historias... de la California, del jefe d' es-  
tació. Jo mentrestant preparo las cartas... ¿trauré  
las baixas? ¿Juguem á l' *ecarté*?

SOGRA.

(*S' aixeca.*) No dirá que no soch amable...

DOCTOR.

L' amabilitat en persona... cada dia més graciosa,  
més...

SOGRA.

(*L' interromp posantli 'l vano ó la má davant la  
boca.*) Vaig á veure com me reben... ¿No se n' irá,  
veritat? Si no fos vosté no sé com passaria las vet-  
llas. (*Surt.*)

#### ESCENA IV.

DOCTOR.

Y si no fos ella tampoch sé jo hont las passaria...  
De dia tot va bé... un passetj á cavall per conservar  
l' elasticitat (*s' estira las camas*) sempre algun ma-  
laltet per veure... ¡no gayres! Aqueixos pagesos s'  
encaparran en passarse de metje... ¡qué 'n son de

sabis!... al cap al tart un tom pe'l poble: pero al encendre llum no 's pot anar en lloch... ¡viuhen d' una manera tant primitiva! cadiras coixas, llums que fuman... haig de fer cap aquí... prop de la méua passió... tant xamosa, tant ben conservada... tant hermosa... Ara que no m' ho veda ho puch dir... ¡Fa trenta anys!... potser més, qu' aqueixa dona es lo méu imán... Quand se va casar ne vaig tenir gran tristesa... una tristesa dolça, melancólica... lo pobre Lluís me digué lealment: «La Roseta m' estima... si t' has de enfadar ab mí, si m' has de considerar com un rival de tragedia, no m' hi caso, per ara!... esperarem que 't passi la fal-lera...» Vaig donar lo méu consentiment (*broma*) y ells dos foren felissos... ¿y jo? ¿que sé jo? també... Felis de la séua felicitat que coneixia; anant y venint d' una població á l' altre... aspirant per obtenir un ascens, obtenintlo, cuydant reumas, *jaquecas* de coronelas, y al cap del méu viatge per la vida 'm trovo... esperant com al ser jove... á la «mia Rosina», llavors pera véurela anar á missa, ara pera guanyarli partidas d' *ecarté*. No sé cóm s' arreglan las cartas... ¡sempre tinch lo rey! «¡Afortunat al joch!...» me diu ella... ¡y li dono rahó!... Avuy farém durar la partida fins que las cartas 'ns cayguin dels dits... ab las intencions del amo de casa no vull móurem de per aquí. Se volen matar ans d' eixi 'l sol, pero haig de pogué poch ó no 's matarán... tinch amichs dintre la plassa... aquí 'l Miquel, que m' avisará del menor moviment que noti .. al Más gran la Tuyas, lo Bartomeu...

## ESCENA V.

DOCTOR y BARTOMEU.

BARTOMEU.

(*Entra de puntetas y recelós.*) ¿Que 'm cridaba?  
(*Mitja veu.*)

DOCTOR.

¡Ah! veniu bé... ¿qué hi ha de nou?

BARTOMEU.

Per ara... l' he deixat llensant pestes contra la Tuyas perque de tant arreglarli ella la roba, ell no 'n trobaba pera omplir la maleta gran.

DOCTOR.

¿Creyeu que va de viatge?

BARTOMEU.

¿Qué sé jo 'l qué farà?... De primer, quand vosté se 'n ha anat, no ha fet més que girar per casa com un boig... una porta tancada... ¡patapum! l' obría... una

d'oberta... ¡crac! la tancaba... ha despenjat duas espasas... ¿sap? de las que punxan, sense taps de suro... y ¡ap, la! ¡ap, la! (*Fa com qui tira estocadas.*) Se deu haber cansat de barallarse ab la paret y ha comensat á regirar calaixos .. ¡ran! ¡per terra! ¡patapum!... ¡de dalt á baix!... naturalment, com més n' abocaba menos trovaba lo que volia... y més s' exasperaba.. Aquella y jo tement que no 'n fes una de crespas, entrabam, eixiam... Tant l' hem aburrit passantli per davant, que per fi, de rabia... s' ha calmat.

DOCTOR.

¿S' ha calmat enrabiantse?

BARTOMEU.

Sí, senyor... al menos li hem torsat lo curs de las caborias. S' ha encarat ab la dona com si se la volgués dragar... «Tot es per culpa vostra... la re...» y li asseguro que per la primera vegada en ma vida n' hi he sentit un de caragolat... «la re...malehida costum de fer dissapte; tot ho tanqueu... no trovo res...» Ha mudat probablement d' idea y s' ha assentat per escriure... ¡re...q! ¡re...q! ha xafat totas las plomas... ¡pluf! ha trabocat lo tinter... «Esperéuse, 'm deya, heu d' anar á portar aqueixa esquila...» Com no n' eixia d' escriurela m' ha donat lo recado de paraula... «Aneu á l' estació y diheu á don Lucio que 'm reservi un compartiment de primera en lo directe d' aqueix vespre...—¿Res més? li he dit jo.—¿Per vosté sol? ha afegit la dona.—¿Qué n' heu de fer, batxillera?» *Nada*, de por que no li tranqués lo respecte y á mi la nou del coll hem fugit... corrent ella cap á la cuyna y jo cap á l' estació... Ara 'n ving.

## ESCENA VI.

Dits y ENRIQUETA.

DOCTOR.

(*A Enriqueta.*) ¿Es vosté? ¿qué farfulla? (*A Bartomeu ràpid.*) Torneu al Mas y no 'l deixéu de vista... Si surt, seguíulo... Jo seguiré al de aquí. (*Ix Bartomeu.*) (*A Enriqueta.*) ¿Encara está llevada?

ENRIQUETA.

M' habia tancat al méu quarto per no ser destorbada... he liquidat comptes pendants... romput papers, rellegit cartas, escrit una mena de... memorial d' agravis dirigit al méu home... (*Depressa.*) Sols me falta arregar quatre frioleras dels nens (*treu uns cuberts y 'ls posa dintre un sach de má*) cada hu té 'l séu... ¡pobrets! hi están avesats... aqueix (*mos-*

trantli) es regalo de vosté: *Al intrépido Alejo, 15 de abril.* (*S' atendreix. Pausa.*)

DOCTOR.

¿De veras vol anàrsen?

ENRIQUETA.

¡Vaja! A horas d' ara 'l papá ja té 'l méu telegrama... ¡si no 'm vejés arriivar vindria... y sería pitjor!

DOCTOR.

Pensis'hi bé... Las discussions... dihem las cosas tal qual son .. las disputas, una paraula tendre las atura, un moviment exit del cor las termina; mentres que 'ls fets materials, un viatge emprés contra la voluntat del marit pot ser origen d' una desavinensa duradera... llastimosa... fatal per vosté, per ell... pe'ls fills! ¡Veurá! Jo de vosté diria á Joaquim... es-cóltam: tú t' imaginas lo que no es.

ENRIQUETA.

(*Altiva.*) Fássim lo favor de no continuar... Ell m' ha insultat, ell haurá d' humiliarse... Si tantas ganas té de donar consells... á dalt lo trovará... tancat de part de dins al escriptori...

DOCTOR.

(*Súbitament.*) ¡Tè rahó!... (*Surt rápit.*)

## ESCENA VII.

Dits y SOGRA.

SOGRA.

(*Al Doctor.*) ¿Se 'n va? ¿y donchs que no juguém?

DOCTOR.

Enriqueta m' ha donat un bon consell.

ENRIQUETA.

¡Consells jo! (*Sempre ab lo sach, omplintlo.*)

DOCTOR.

Vaig á parlar á Joaquim...

SOGRA.

Lo trovará molt enfeynat... ni casi ha aixecat lo cap mentras jo li parlaba... consulta escripturas, actas de notari... li he dit, per ferlo riure, que si feya 'l borrador del séu testament pensés en sa pobreta mare, que se l' estima tant. (*Irónica dirigintse á Enriqueta.*) (*Al Doctor que desapareix.*) ¡No tardi! 'l thé serà fret. (*S' assenta, bat las cartas, prepara 'l thé; pausa.*)

## ESCENA VIII.

ENRIQUETA y SOGRA.

SOGRA.

(A Enriqueta.) ¿No 's pot saber lo que contas ferhi à la esforsada ciutat de Reus? (*Li parla sense mirar-la: lleugerament desdenyosa.*)

ENRIQUETA.

(*Arreplegant paltós dels nens.*) Viure lluny d'aquí... ¿li sembla poch?

SOGRA.

¡Aquí! ¡aquí! aquí hi haurá 'l t'eu adorat marit, los nens.

ENRIQUETA.

Los nens me 'ls emporto... 'l méu adorat marit, te nintla á vosté...

SOGRA.

¿Y no 's podria saber qui t' ha aconsellat tant enérgica determinació?

ENRIQUETA.

¡La méua dignitat... de dona, d'esposa, de mare... insultada!

SOGRA.

Altres vegadas habiam tingut... alguna parauleta; pero jo per ma part—conféssaho—jo desseguit cedía; com escáu á persona ben educada.

ENRIQUETA.

Lo qual vol dir que jo no ho soch... Miri, mamá....

SOGRA.

¡Ah! (*Satisfeta de sentirse tractar de «mamá».*)

ENRIQUETA.

... Del méu marit... altres vegadas no eran la present. Una ó altre habian de ser la darrera.

SOGRA.

Altres vegadas... potser no tenias qui t' apoyés, qui 't digués que «féyas bé» rebelante contra l'autoritat llegal del marit.

ENRIQUETA.

¡En efecte! té rahó... Probablement l' indignada exclamació del amich cridantme «fas bé de protestar», ha sigut la causa determinant de la méua desusada energia... Fins ara, quand vosté al principi de viure junts me donaba á entendre lo poch agradable que li era la méua persona... ab paraulas de doble sentit, ab ironias cortesment embolicadas de termes amistosos, de frases fetas... jo 'm contenia, feya examen de conducta... y volentho, volent tantíssim viure en bona armonía, 'm deya: ¡pot ser sí! pot ser la ma-

ma... del teu marit, té rahó, pot ser soch lleugera, aturdida en accions y paraulas, pot ser massa avara de las caricias del meu marit, pot ser gelosa y llaminera dels petons dels meus fillets... «arrufo 'l nas-set» quand altre persona que jo vol ser per ells amanyagada... pero poch á poch he anat fentme cárrech de que fins no sent gelosa, partint ab *altre* las séuas caricias; l' *ALTRE* tampoch estava satisfeta... y 'ls renyes qu' avans rebia per acaparadora de petons, m' eran fets després per negligent, per descuydada, per poch amorosa... de tal modo qu' avans perque m feya estimar massa... y ara perque estimo poch... may he tingut la satisfacció de plaure... á l' *ALTRE* persona.

SOGRA.

¡Bravo! ¡magnífich parlament de comedia!... ¡miréu la nostra jove! me semblaba, escoltante, qu' escoltaba á la Duse... ¡quinas frases més ben trovadas!... la méua dignitat d' esposa... de mare...

ENRIQUETA.

Ja sé que en lo séu afany de trovarme mérits, fins me trova «pobre d' esprit». Celebro donarli provas ab lo meu discurs, *tant ben trovat*, de que anaba tant errada sobre 'l meu compte baix lo punt de vista del sentiment... com de la méua capacitat intelectual...

SOGRA.

La passió dona eloqüencia.

ENRIQUETA.

N' es vosté prova perpétua. Sempre apassionada contra mí, sempre eloqüent al expresar sas queixas.

SOGRA.

¡Miréu la tendre colometa!

ENRIQUETA.

Ho he sigut fins ara... Al anarmen de casa méua, ab orgull puch dir qu' ab ningú he sigut injusta...

SOGRA.

¡De casa méua!...

ENRIQUETA.

(*Plorant.*) De casa de vosté... Recordaré la manera curta, eloqüent ab que m' ha recordat que no soch rica...

SOGRA.

No ho eras de fadrina; mes un cop casada, muller d' un marit quals riquesas...

ENRIQUETA.

...Pot guardar... pe 'ls séus fills. ¡Per mí rés li vull!

SOGRA.

Naturalment... Vosté viurá de las grans rendas del séu papá.

ENRIQUETA.

Lo meu papá ha viscut honradament ab la mamá y ab sa filla, sense ajuda de vosté...

SOGRA.

Gracias à no sé quina *delegació*... ¿cóm ne diuhen? ¿la *subalterna*? una ocupació descansada y productiva que 'l *méu fill* li va conseguir.

ENRIQUETA.

La ira la fa ser mal educada.

SOGRA.

(*Pausa.*) Sí, ¡tens rahó! y encara sentho no serho més... Voldria trovar paraulas d' aquellas que 's deuhen dir la gent baixa quand s' insultan. (*S va aixecant.*)

Estém solas... ningú 'ns sent... Vull donarme l' inmensa satisfacció de dirte ben clar... ¡que t' aborreixo! que la téua senzillés lā trovo afectada, que 'l téu tracte ab lo méu fill lo trovo poch digne, que las téuas maneras ab los méus nets las trovo d' una dona que no 's fa càrrech de lo que es ser mare... com no s' ha fet càrrech de lo que es ser esposa... que... (*dreta y convulsa*) socialment te trovo tonta, que personalment te trovo lletja; en una paraula... ¡que no la puch veure, senyora nora! (*Cau al silló.*)

ENRIQUETA.

Donchs profitant (*nerviosa y creixent poch á poch*) de la mateixa ocasió, també 'm donaré l' inmensa satisfacció de dirli que, viuda mimada d' un marit que tota sa vida la servi de genollons, perque vosté li portaba bon dot: fàbricas per dirigir, terras per menar, vosté ha sigut esposa autoritaria, mare exigent... viuda pretenciosa, *avia* sense cor... també li diré que si ningú la contradiu, si tothom la venera, es perque esperan deixas... Publiqui en vida 'l séu testament y sabrá qui se l' estima...

Senyora sogra, davant qui tothom deu inclinar-se, jo aixeco 'l cap... y ben cara á cara li dich... ¡Tú no 'm pots veure!... Jo no 't vull veure. (*Fuig.*)

SOGRA.

(*Pausa. S' aufega.*) ¡Ay! ¡ay! ¡ay! ¡ay!

## ESCENA IX.

SOGRA, DOCTOR.

DOCTOR.

¿Qué té? ¿Qué li passa? (*La veu aufegantse, li mulla 'ls polsos, li fa beure un glop de thé.*) ¡Aqueixa casa es un manicomi!

SOGRA.

¡Ella! ¡ella! m' ha dit desvergonyiments... M' ha insultat de mala manera... M' ha tractat... ¿de qué sé jo? ¡Es una mala persona! Té tots los defectes...

fins lo de mal parlar, que no li coneixia... ¡Quimet!  
¡fill! ¡Joaquim! (*Cridant bastant fort per la porta que  
's suposa conduhir ahont son fill está escribint.*) ¡Qui-  
met! Cridil vosté. (*Al Doctor.*) (*Pausa.*) ¡Aqueixa  
dona 'm matará!

## ESCENA X.

QUIM, SOGRA, DOCTOR.

QUIM.

¡Mamá! (*Alarmat.*)

SOGRA.

¡M' han insultat! m' han tractat de mala mare.

QUIM.

(*Al Doctor.*) ¿Qui? ¿un criat?

DOCTOR.

No s' alarmi Joaquim... retiris, creguim, segueixi  
'l plan que li donaba... (*rápít*) deixi fer á Enrique-  
ta... admitim qu' á trenc d' alba s' aixeca, fa vesti 'ls  
nens... Vosté compareix, y sense explicacions; pren  
á la séua dona pe 'l coll, als menuts per las galdas ..  
y petó vá, petó vé, se me 'ls emporta á Reus á fer  
una visita al *abuelo* Muntadas... que 'ls convidará á  
una berenada al mas, á una excursió á Salou.

SOGRA.

No, fill, no, no sigas débil .. La téua dona no t' es-  
tima, no 'ns pot veure.

Que 'm detesta á mi, m' ho ha dit ara... aquí,  
aquí... aquí hont ets tú era ella... De que no t' es-  
tima ne tinch provas... Ho diré tot... molts nits—  
¿per qué no dirho?—quand ella 'm creya adormida  
ha baixat al jardí hont un home l' esperaba... ¡'L  
Pauhet! ab qui habian estat tota la vetlla fent mil  
brometas mentres jo llegia per aquí ó jugaba á car-  
tas ab lo Doctor... y aquella infelis, la méua amiga,  
fastiguejada de tanta familiaritat se 'n anaba al séu  
quarto á resar, á preparar los séus examens de doc-  
trina.

QUIM.

¡Mamá!

DOCTOR.

Jo no he reparat may ni las familiaritats, ni 'l des-  
pit d' aquella *infelis*; molts nits l' *infelis* y jo juga-  
ban á damas... á un joch qualsevulga... vosté llegia,  
l' Enriqueta anaba y venia... Pauhet dibuixaba ni-  
nots al álbun dels nens...

SOGRA.

Deixim dir... quand vostés se retirabam... ella y jo  
muntabam... y quand ella 'm creya adormida, l' he



vista de darrera las persianas passar llargas estonas pe 'l caminal del jardí .. ¡l' he vista! com are 't veig... l' he vista despedirse d' ell tendrement .. y quand se tornaban à veure davant de nosaltres tot eran brometas, de si «cusina, fas mala cara» «cusi, 't deus ficar tart al lit.»

QUIM.

¿Oh sent? (*Al Doctor.*) ¿Oh sent?

DOCTOR.

¡Senyora! ¡vosté causa desgracias que ni imagina!

SOGRA.

(*Se sent un soroll de balcó que s' obra.*) Si, fill, si; no t' erras. . han obert un balcó. . no t' erras, apaga 'l llum. (*Ho fan entre 'ls dos.*) ¡Mentres som aquí no gosant discutir-la, ella espera al seu amant!

QUIM.

(*Certa claror de lluna ó d' habitació superior il·lumina feblement lo jardí.*) Algú munta pe 'l camí de las acacias.

DOCTOR.

Lo Miquel que desa eynas.

QUIM.

No, son passos de...

SOGRA.

...De calsat dur... los de sempre. ¿Sents lo trepitj de botas damunt la sorra?

DOCTOR.

(*A part.*) Tractaré d' evitar una desgracia .. dono claror al llum, crido... y campi qui puga.

(*Va de paupentas buscant la claueta de la làmpara. Pausa. Quim y Sogra s' apropa ansiosos de la galeria, y de darrera 'ls plechs de la cortina veuen—ho veu lo públich—un home y una dona que 's tenen abressats.*)

SOGRA.

¿Encara duptas? ¿la veus? ¿no 'ls coneixes?

QUIM.

¡A ell sí!

SOGRA.

A ella no li veurás la cara. ¡Cóm li veurias si ell la té presa pe 'l cap, petonejant-la!

QUIM.

¡Mare! ¡mamá!... ¡ni una paraula més! (*De paupentas pren un revólver del calaix del secretari.*)

SOGRA.

¡Aixi... aixi 'ls he vist moltes vegadas!

QUIM.

¡Sí, ell es! ¡No 't valdrá Cristo! (*Pim, pam, pam.*) (*Etjega tres ó quatre tiros seguits.*)

DOCTOR.

(*Un moment avants qu' ell tirés, y de consegüent, la fracció de minut necessaria perque 'ls del jardí s'*

hajan posat á cobro, crida:) ¡Pauhet! ¡noy! ¡salvéuse!  
QUIM.

(Al Doctor.) ¿Qué fá vosté? (Pe 'ls crits y perque ha donat claror al llum.) (Mirant á fora.) Inútil avis... ¡Tots dos ferits! ¡Ja cauhen! (S' han de veure un home y una dona abrassats, vacilant fins que desapareixen darrera un objecte qualsevulga.)

MIQUEL.

(Fora 'l jarai.) ¡Lladres! ¡assassinus! ¡correu! ¡mateúlos!

## ESCENA XI.

Anteriors, ENRIQUETA.

(Enriqueta ab vestit de cambra, una enagua sota, sense cosset, los cabells mitj desfets, peus nusos, calsats ab babutxas.)

ENRIQUETA.

¿A qui matan? ¡Quim! ¡fills meus! ¡mamà! (Vehent á son marit ab lo revólver á la mà, á sa sogra esferehida, al Doctor tot fora de sí, cdu desmayada en brassos de Quim.) ¿Estás ferit? ¡ay!

DOCTOR.

(Arreplegant la palmatoria qu' haurá caygut de las mans d' Enriqueta y anant á la Sogra ab tó burleta) ¡Ja veu si l' ha feta bona! Aquesta pobre calumniada... morta de susto... creyent que la mataban á vosté, al séu home... per lla fora qui sap quánts ferits...

## ESCENA XII.

Anteriors, MIQUEL, criadas, BARTOMEU.

BARTOMEU.

Tot ho han rebut las regadoras. (Ne porta una á cada mà.) Per casualitat... me passejaba per lla fora quant sentint al Miquel que cridaba... «lladres», he corregut pera agafarlos; pero á la claror de aquest llum (la làmpara) he reparat qu' un dels lladres duya faldillas... quand vosté ha tirat, eran darrera 'l quartet de las eynas.

SOGRA.

¿Quánts eran?

BARTOMEU.

(Senzill.) Ay! ay! ¿quánts vol que fossin? Lo senyoret Pau y la senyora Helena. Ja fa qui sap lo temps

que festejaban... (*Vehent l' efecte produhit per sas paraulas pregunta en general.*) ¿Que no ho sabian?

QUIM.

(*Tenint encara á sa muller.*) ¿Y ahónt han anat?

MIQUEL.

Cap al tren, suposo; he surtit fins al camí vehinal, (*mirant al rellotje*) ara 'l deuhen pendre... ¡las 11 y 29!

DOCTOR.

(*A Quim, broma.*) ¡Hora de Madrit! (*Quim passa cap á sa mare, deixant á Enriqueta al cuydado del Doctor. Enriqueta ha tornat en sí.*) ¡No 's mogui! (*A Enriqueta.*)

SOGRA.

¡Fill meu! ¡quánts mals ratos t' he causat!

QUIM.

Per massa amor, mamá; no se 'n excusi.

DOCTOR.

L' únich medi de no causarnhi cap més... ja 'l sé jo... los uns aquí...

SOGRA.

¡Separarme del méu Quimet!

DOCTOR.

(*Als jovens.*) Vostés aquí ab los séus fills... y vosté á... la casa payral...

SOGRA.

¡Sola! ¡No més que criats dintre aquell casalot!

DOCTOR.

(*Broma.*) Ni 'l recurs li quedará d' ensenyar la doctrina á la viuda d' aquell general... d' aficionats. (*Pausa. Cambi de tó.*) Si trova la séua casa gran, jo n' hi sé una de més petiteta... hont hi viuria com una reyna... (*Rápit.*) ¡la méua!

SOGRA.

¿M' ofereix la séua casa... per viure? ¿y vosté?

DOCTOR.

¡Quimet! ¿vols fer una bona acció? dónam lo téu consentiment. (*Conmogut.*) Ab tota serietat, crehent fer á tots un bé... satisfent lo somni de tota ma vida goso proposarme... (*Allarga la má.*)

SOGRA.

¿Per marit méu?

DOCTOR.

Si, senyora; ¿m vol? ¿hi vens bé, Joaquim?

QUIMET.

Per mí... (*Acaricia á sa muller.*)

SOGRA.

Diré que sí (*pausa*) si tothom me promet no guardarme rencor.

QUIM Y ENRIQUETA.

¡Mamá! (*després se besan. Ell demana perdó, etc.*)

SOGRA.

(*Al doctor baix y ab tó graciós.*) Lo qu' es aquesta,

crech que en sa vida m' ha estimat tant... ab tal de veurem fugir! (*Alt.*) Y bé ¿á quin titol he de donarli la méua má... ja un poquet pansida?

DOCTOR.

(*Besantli galantment.*) ¡Tendre y hermosa com sempre! ¿A quin titol? ¿qué sé jo? Ascendeixim de pretendent á marit... (*Buscant la frase.*) Per rigurosa antigüedat.

(TELÓ.)

Poblet, la Granja, juliol de 1890.

---

Aquesta comedia es propietat del autor y ningú sens lo séu permís escrit podrá representarla, traduhirla ni estamparla.

Se trova en casa López, Rambla del Mitj, número 20, Barcelona, y en las principals llibrerías.

Queda fet lo registre manat per la Lley.

---

Preu 2 pessetas.



